

Seikku Högel

SATTUMAN ROOLI NUORTEN YRITTÄJIEN URAKERTOMUKSISSA

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Tiedekunta Filosofinen tiedekunta		Osasto Kasvatustieteiden ja psykologian osasto		
Tekijä Seikku Högel				
Työn nimi Sattuman rooli nuorten yrittäjien urakertomuksissa				
Pääaine	Työn laji		Päivämäärä	Sivumäärä
Kasvatustiede, Ohjaus	Pro gradu -tutkielma	x	15.4.2020	63 + 2 liitettä
	Sivuainetutkielma			
	Kandidaatintutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			
Tiivistelmä				
<p>Tutkielma tarkastelee sattuman roolia nuorten yrittäjien urapoluilla. Aihetta lähestytään narratiivisen tutkimusotteen keinoin tarkastellen nuorten yrittäjien urakertomuksia. Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten nuoret yrittäjät jäsentävät sattuman roolia urapoluillaan. Tutkielman aineisto koostuu seitsemän nuoren yrittäjän narratiivisista haastatteluista, jotka on toteutettu kesällä 2019. Haastateltavat ovat 19-32-vuotiaita ja he ovat toimineet yrittäjinä eri aloilla alle vuodesta viiteen vuoteen. Aineisto on analysoitu teoriaohjaavan narratiivisen analyysin keinoin.</p> <p>Tutkielman teoreettiset lähtökohdat pohjautuvat sattumaa ja yllätyksellisyyttä korostaviin uusiin urateorioihin. Niissä elämän- ja urapolkujen nähdään muotoutuvan sekä sattumien että yksilön oman toiminnan yhteisvaikutuksessa. Taustavaikuttajina toimivat erityisesti kyseistä näkökulmaa kannattavat sattumanvaraisen oppimisen teoria sekä työurien kaaosteoria. Nämä teoriat on luotu vastaamaan nykyisen jatkuvaa muutosta ja monimutkaisuutta kuvastavan uuden työn ajan haasteisiin.</p> <p>Tutkielman tuloksena huomattiin, että odottamattomat tapahtumat ovat merkittävässä roolissa haastateltavien urapolkujen muotoutumisessa. Tämä osoittaa, että ohjauksessa olisi syytä käsitellä yllätyksellisyyttä ja sattumanvaraisuutta tärkeänä osana jokaista uraa ja elämää. Sattumanvaraisuuden tiedostaminen ja hyväksyminen voi lisätä armollisuutta urasuunnitteluun. Onnekkaiden urasattumien taustalla näyttää vaikuttavan erityisesti positiivinen asennoituminen sattumia kohtaan sekä omien kiinnostuksenkohteiden tunteminen. Nämä havainnot osoittavat, että yksilön on osiltaan mahdollista oppia omalla toiminnallaan vaikuttamaan onnekkaiden urasattumien ilmenemiseen ja hyödyntämiseen.</p>				
Avainsanat sattuma, sattumanvaraisen oppimisen teoria, työurien kaaosteoria, nuori yrittäjä, urakertomus, narratiivinen tutkimus				

ABSTRACT

Faculty Philosophical Faculty		School School of Educational Sciences and Psychology		
Author Seikku Högel				
Title The role of happenstance in the career stories of young entrepreneurs				
Main subject	Level		Date	Number of pages
Educational sciences, Career counselling	Pro gradu -tutkielma	x	15.4.2020	63 + 2 appendix
	Sivuainetutkielma			
	Kandidaatintutkielma			
	Aineopintojen tutkielma			
Abstract				
<p>This study examines the role of chance in the career paths of young entrepreneurs. A narrative research method is used to examine the career stories of the young entrepreneurs. The aim of this study is to examine how young entrepreneurs see the role of chance in their career paths. The data consists of narrative interviews of seven young entrepreneurs. The interviews were made in the summer of 2019. The interviewees are 19-32-year-old and their experience as entrepreneurs varies from less than a year up to five years. The data is analyzed using theory-guided narrative analysis.</p> <p>The theoretical framework of this study is based on career theories, which highlight the role of chance and unexpected events. Two of these theories are happenstance learning theory and chaos theory of careers. They see that life- and career paths are affected by the cooperative action of chance and one's own actions. These theories have been created to explain the challenges of continuing change and complexity in today's working life.</p> <p>The results showed that the unexpected events play a significant role in the progression of one's career path. This highlights the importance of addressing the role of unexpected events in life- and career paths in counselling. Recognizing and accepting the role of unexpected events may increase one's mercifulness when planning career paths. A positive approach to the unexpected events and recognizing one's own interests seem to affect the appearance of career opportunities. These discoveries implicate that one may partially affect the occurrence and utilization of career opportunities with their own actions.</p>				
Keywords				
chance, happenstance learning theory, chaos theory of careers, young entrepreneur, career story, narrative research				

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	
ABSTRACT	
1 JOHDANTO	1
2 NUORTEN YRITTÄJYYS	3
2.1 Yrittäjähenkisyyden vaatimukset työelämässä	3
2.2 Nuoret yrittäjät Suomessa	5
2.3 Aiempaa tutkimusta yrittäjyyden muotoutumisesta	7
3 SATTUMAT URAPOLULLA	10
3.1 Sattuman määritelmä	10
3.2 Näkökulmia sattuman roolista urapoluilla	12
3.3 Yksilön rooli urasattumissa	15
3.4 Teorioiden arviointia	17
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
4.1 Tutkimustehtävä	19
4.2 Narratiivinen tutkimusote	20
4.3 Aineiston kuvaus	21
4.4 Narratiiviset haastattelut	24
4.5 Aineiston analyysi	27
5 SATTUMAN ROOLI YRITTÄJYYDEN MUOTOUTUMISESSA	31
5.1 Tavoiteltu yrittäjyys	31
5.2 Välineellinen yrittäjyys	34
5.3 Rakennettu yrittäjyys	36
5.4 Ajautunut yrittäjyys	38
6 SATTUMAN PROSESSIT URAPOLULLA	40
6.1 Onnekkaiden urasattumien ilmestyminen	40
6.2 Onnekkaisiin urasattumiin tarttuminen	43
7 TULOSTEN YHTEENVETO	48
8 POHDINTA	52
8.1 Johtopäätökset	52
8.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	55
8.3 Jatkotutkimusideat	57
LÄHTEET	59
LIITTEET (2KPL)	

1 JOHDANTO

Tämä tutkielma sai alkunsa omasta kiinnostumisestani sattumien ja yllätyksellisyyden vaikutuksiin ihmisten elämän- ja urapoluilla. Vaikka urasattumia on tutkittu vielä vähän, niiden merkityksen korostuminen urapolkujen rakentajana on noussut erityisesti viime vuosikymmeninä keskusteluun ohjauksen kentällä. Perinteisten suunnittelua ja valintaa korostavien urateorioiden rinnalle on noussut näkökulma ura- ja elämänpolkujen muotoutumisesta sattuman ja yllätyksellisyyden vaikuttamana (esim. Bright & Pryor 2003; Krumboltz 2009). Sattumien näkeminen tärkeänä osana ihmisten elämän- ja urapolkua on luonut ymmärrystä nykyisen työelämän nopeasti muuttuviin, kompleksisiin ja pirstaleisiin työuriin (Bright & Pryor 2007, 49–50; Brown 2002, XI, 10). Näkökulmat uran muotoutumiseen sattumien kautta kiinnittivät huomioni jo ohjauksen johdantokurssilla. Monesti ajatellaan, että vain onnekkaille ihmisille tapahtuu onnekkaita sattumia. Halusin selvittää, onko asia todella näin, vai voiko sattuman prosesseja ymmärtää laajemmin. Laajempi ymmärrys sattumien prosesseista voi tarjota uraohjaukseen uusia näkökulmia ymmärtää uran muotoutumista.

Urapolkujen yllätyksellisyydestä ja sattumanvaraisuudesta on viime vuosina käyty keskustelua myös mediassa (esim. Dannenberg 2018; Maksimainen 2019; Sintonen 2015). Keskustelun kiihdyttäjänä on toiminut Jyväskylän yliopistossa tehty tuore tutkimus, jossa työurien taustalla nähtiin vaikuttavan oman suunnitelmallisen rakentamisen sijaan sattuman vaikutus ja ennakoimattomuus (Järvensivu & Pulkki 2019). Viimeaikaisesta huomiosta huolimatta sattuman vaikutusta urapolkuihin on tutkittu niin Suomessa kuin kansainvälisestikin vielä vähäisesti. Koska aihe on samaan aikaan sekä ajankohtainen että vähän tutkittu, on sitä tärkeää ja mielekästä tutkia.

Työurien muutos monimuotoisempaan ja ennakoimattomampaan suuntaan vaatii yksilöiltä muuntautumiskykyä, avoimuutta muutoksille sekä riskinottoa. Puhutaan, että tällainen niin kutsuttu uusi työ vaatii yksilöiltä yrittäjähenkisyyttä riippumatta siitä, toimiiko yksilö yrittäjänä vai ei. (Sennett 2002; Vähämäki 2009.) Koska työurien ennakoimattomuuteen ja muuttuvuuteen liittyvät uudet työelämätaidot liitetään yrittäjähenkisyyteen, koin mielekkäänä tutkia sattuman roolia nimenomaan nuorten yrittäjien urapoluilla. Yrittäjyys sanana viittaa sattumien hyödyntämiseen, sillä sen ranskankielinen termi “entreprendre” tarkoittaa myös “hetkeen tarttumista”. Yrittäjäksi ryhtyminen vaatii tietyllä tavalla erityistä rohkeutta sekä uskallusta hypätä tuntemattomaan ja oivallusta hyödyntää ilmeneviä mahdollisuuksia.

Pidän yrittäjäpolkujen tutkimista tärkeänä myös siksi, että yrittäjyys on työmarkkinoiden nouseva trendi. Julkisten palveluiden ulkoistamisesta yksityisille yrityksille puhutaan mediassa paljon ja sitä otetaan jatkuvasti käytäntöön yhä enenevässä määrin (esim. Turun Sanomat 2019). Vaikka yrittäjähenkisyys ja yrittäjyys näyttäytyvät ikään kuin avaimina nykyisessä työelämässä pärjäämiseen, eivät ne kuitenkaan ole kaikille itsestään selviä vaihtoehtoja. Näistä syistä päätin kohdistaa tutkimuksen nuoriin yrittäjiin. Ajatuksena on, että nuorten yrittäjien urakertomukset voivat tarjota antia myös uraohjaukselle niin yrittäjyyden muotoutumisen kuin sattumien vaikutuksenkin ymmärtämisen kautta.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan, miten nuoret yrittäjät jäsentävät sattuman roolia osana yrittäjäpolkunsu muotoutumista. Tutkimusaineistona on seitsemän eri aloilla työskentelevän nuoren yrittäjän urakertomusta, jotka on kerätty narratiivisilla haastatteluilla. Narratiivisen analyysin menetelmin muodostetaan vastauksia tutkimuskysymykseen: *miten nuoret yrittäjät jäsentävät sattuman roolia urapoluillaan?* Lopuksi tutkimustuloksia tarkastellaan siitä näkökulmasta, millaista antia ne tarjoavat ohjaukselle.

Ennen tutkielman toteutuksen ja tulosten raportointia avataan yhteiskunnallinen ja teoreettinen viitekehys, johon tutkielma paikantuu. Viitekehys on jaoteltu kahteen osaan, joista ensimmäinen käsittelee yrittäjyyttä ja toinen urasattumia. Yrittäjyyden tarkastelussa otetaan katsaus yrittäjähenkisyyden korostumiseen nyky-yhteiskunnassamme, nuorten yrittäjyyttä koskevaan aiempaan tutkimukseen sekä aiempiin teoretisointeihin yrittäjyyden muotoutumisesta. Toisessa teorialuvussa puolestaan määritellään sattuman käsite ja avataan aiempaa tutkimusta ja teoretisointia sattumista sekä niiden roolista urapoluilla. Kyseiset teoriat toimivat suuntaajina teoriasidonnaisessa analyysissä.

2 NUORTEN YRITTÄJYYS

Tässä luvussa avataan yrittäjyyttä ja erityisesti nuorten yrittäjyyttä kolmesta näkökulmasta. Ensimmäisessä alaluvussa 2.1 esitellään tutkimuksen yhteiskunnallista kontekstia. Yrittäjähenkisyyden korostumista tarkastellaan uutena työelämän ihanteena nykyisellä uuden työn ajalla. Seuraavassa luvussa 2.2 puolestaan määritellään *nuori yrittäjä* käsitteenä ja tarkastellaan nuorten yrittäjyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa. Kolmannessa ja viimeisessä alaluvussa 2.3 otetaan katsaus aiempaan tutkimukseen ja teoretisointeihin yrittäjyyden muotoutumisesta. Kyseisessä luvussa painotetaan kotimaista tutkimusta, sillä tarkoituksena on avata nuorten yrittäjyyttä Suomessa.

2.1 Yrittäjähenkisyyden vaatimukset työelämässä

Tutkielma paikantuu yhteiskunnallisessa kontekstissa keskusteluun uudesta työstä ja nykyisistä työelämän vaatimuksista, jotka painottavat yrittäjähenkisyyttä. Tutkimuksen kohderyhmänä toimivat nuoret yrittäjät ovat rakentaneet omaa yrittäjyyttä ja urapolkua 2000 ja 2010-lukujen aikana nykyisten työelämän vaatimusten alla. Tätä aikaa kutsutaan uuden työn ajaksi ja sen nähdään muun muassa odottavan työntekijöiltä yrittäjähenkisyyttä. Tästä syystä uuden työn konteksti on keskeinen tutkielman yhteiskunnallisen paikantumisen ymmärtämisessä.

Uudella työllä tarkoitetaan muun muassa sitä, että työ on muuttunut palveluita, korkeaa osaamista ja jatkuvaa kehittymistä ja uusiutumista painottavaksi tietotyöksi, joka korostaa sekä yritysten että työntekijöiden välistä kilpailua (Nätti & Pyöriä 2017, 26–27; Ojala & Pyöriä 2017, 44–48; Sennett 2002, 28). Nätin ja Pyöriän (2017, 26–27) mukaan se näyttäytyy uuden

työn ajan työntekijälle osa- ja määräaikaisten työsuhteiden yleistymisenä, työn epävarmuuden lisääntymisenä sekä työntekijän liikkuvuutena työpaikkojen ja ammattien välillä (Nätti & Pyöriä 2017, 26–27). Työelämän muutosten vuoksi työurat ovat nykyisin yhä yllätyksellisempiä ja alttiimpia muutoksille sekä sattumille. Yksilö voi kokea haasteellisena sen, miten selvitä jatkuvan epävarmuuden, muutosten ja yllätyksellisyyden keskellä. Kun työelämätilanne on kaaoksessa, tarvitaan ihmiseltä kykyjä selvitä ja vieläpä olla kuin kotonaan kaaoksen keskellä. Näihin haasteisiin on vastattu luomalla uusia urateorioita, jotka huomioivat työurien yllätyksellisyyttä ja sattumanvaraisuutta. Näitä uuden työn ajan innoittamia urateorioita tarkastellaan teoriaosan toisessa luvussa (Bright & Pryor 2007, 49–50.)

Sennettin (2002, 7) mukaan uuden työn tuomista odotuksista yksilöä kohtaan puhutaan usein myös yrittäjähenkisyytenä, jotta se kuulostaisi vähemmän kapitalismin aiheuttamalta pakotteelta. Myös Vähämäki (2009) puhuu uuden työn vaativan työntekijöiltä yrittäjähenkistä asennoitumista työhön. Hän puhuu asiasta varsin kriittiseen sävyyn, jollainen uuden työn ympärillä käyty diskurssi pääasiallisesti on. Hänen mukaansa tämä näyttäytyy esimerkiksi jatkuvana oman työn tärkeyden ja merkityksen todisteluna muille (Vähämäki 2009, 132–138) Yrittäjähenkisyyden vaatimusten nähdään korostavan kilpailua, itsekkyyttä ja itsensä korostamista ja sen myötä vähentävän työntekijöiden välistä yhteishenkeä ja solidaarisuutta (emt).

Yrittäjähenkisyyden korostuminen työelämässä voidaan toisaalta nähdä myös positiivisessa valossa. Vähämäen (2006, 16–17) mukaan uuden työn tuoma työn henkilökohtaistuminen tarkoittaa sitä, että työ on sidoksissa yksilön persoonallisuuteen ja käsityksiin itsestään. Aiemmin työ otettiin vain työnä, jossa toteutettiin työnantajan määräyksiä työnantajan määrittelemänä aikana. Sen sijaan nykyisin työ on työntekijälle usein tärkeä persoonallisuutta määrittelevä tekijä, joka tarjoaa mahdollisuuksia kehittää itseä. (emt.). Uusi työ nähdään joustavana ja liikkuvana: työntekijä pystyy yrittäjämäisesti vaikuttamaan siihen, missä ja milloin työnsä tekee ja usein myös siihen, mitä hän tekee (Julkunen 2008, 18).

Koska yrittäjämäisiä ominaisuuksia ja asenteita nähdään kaikille toivottuina, pidetään yrittäjäyyskasvatusta nykyisin kaikkien oppilaitosten tehtävänä. Yrittäjäyyskasvatuksen tavoitteena on lisätä yrittäjämäisiä asenteita itseä, ympäristöä ja työtä kohtaan. (Ikonen 2006, 14.) Korhonen (2012) tarkasteli väitöskirjassaan peruskoulun opettajien ajatuksia yrittäjäyyskasvatuksesta. Tutkimuksessa haastatellut opettajat näkivät yrittäjämäisyyden olevan jotain

tavoittelemisen arvoista, johon kaikkia yritetään kannustaa. He määrittelevät yrittäjämäisyyden olevan motivoitunutta ponnistelua, vastuullisuutta, sosiaalista kyvykkyyttä, ulospäinsuuntautuneisuutta, riskinottoa, aktiivisuutta, reippautta, itsenäisyyttä, rohkeutta, itsenäisyyttä, kilpailullisuutta ja luovuutta (Korhonen 2012, 56). Useat näistä ominaisuuksista ovat yhteneväisiä niiden ominaisuuksien kanssa, mitä uuden työn nähdään vaativan yksilöltä. Kiinnostavaa on, että perinteisesti hyvään oppilaaseen liitettyjä seikkoja, kuten auktoriteettiä, tunnollisuutta, kiltteyttä ja sovinnaisuutta ei katsottu kuuluvan yrittäjämäisyyteen. Nämä ominaisuudet liitetään perinteisesti tyttöihin. Näin ollen maskuliinisia ominaisuuksia yrittäjämäisyydessä ja yrittäjyydessä painottamalla tytöt suljettiin yrittäjäkuvauksista. Yrittäjähenkisyyden ja yrittäjyyden nähdään linkittyvän maskuliinisuuteen ja määrittyvän sukupuolittuneesti. (emt.) Ilmiö heijastuu myös yrittäjien sukupuolijakaumaan siten, että Suomessa vain joka kolmas yrittäjästä on nainen (Pärnänen & Sutela 2018, 19.)

Sennettin (2002, 60–64) mukaan uuden työn vaatimusten toteuttaminen ei ole samalla lailla mahdollista kaikissa positioissa työskenteleville. Tämä yhteiskunnallinen ja sosiologinen näkökulma on tärkeää huomioida myös tässä tutkielmassa. Kun tarkastellaan esimerkiksi yrittäjäpolun muotoutumista ja mahdollisuuksiin tarttumista, on tärkeää pohtia, ovatko ne mahdollisia kaikille. Jos eivät, niin vahvistetaanko onnistumisen tarinoita nostamalla kapitalismin luomaa eriarvoisuutta? Tällainen pohdinta nousee esille etenkin tutkielman loppukeskustelussa, kun tutkimustuloksia tarkastellaan ohjauksen näkökulmasta. On tärkeää pohtia, onko ohjaajana eettisesti oikein valmistella ohjattavia nykyisen työelämän vaatimuksiin, vaikka silloin saattaa väistämättä toisintaa uuden kapitalismin eriarvoistavia käytänteitä. Toisaalta onko ohjaajana eettisesti väärin olla valmistelematta ohjattavia nykyisen työelämän vaatimuksiin, jolloin heillä on riskinä jäädä uuden kapitalismin ja siinä pärjäävien jalkoihin?

2.2 Nuoret yrittäjät Suomessa

Yrittäjän määritelmä ei ole yksiselitteinen etenkin nykyisen yrittäjähenkisyyttä korostavan työn aikana. Yrittäjämäisiä piirteitä löytyy useista erilaisista työn muodoista, kuten edellä on kuvattu. Yrittäjän eläkelaisissa (1272/2006) 3§ yrittäjäksi määritellään henkilö, joka tekee ansiotyötä olematta työsuhteessa tai virka- tai muussa julkisoikeudellisessa toimituksessa.

Tilastokeskuksen Yrittäjät Suomessa –raportissa yrittäjät luokitellaan kahteen ryhmään: työnantajayrittäjiin ja itsensätyöllistäjiin. Työnantajayrittäjät ovat niitä yrittäjiä ja ammatinharjoittajia, joilla on palkattua työvoimaa. Itsensätyöllistäjillä puolestaan tarkoitetaan yksinyrittäjiä, ammatinharjoittajia, freelancereita ja apurahansaajia. (Pärnänen & Sutela 2018, 12.) Itsensätyöllistäjät on yrittäjätyypeistä yleisin ja kasvanut erityisesti 2000-luvulla uuden työn aikana (Pärnänen & Sutela 2018, 19–20). Kyseisen tilastokeskuksen tuottaman tutkimuksen mukaan itsensä yrittäjäksi määrittely ei kuitenkaan näyttäytynyt itsestään selvänä. Erot määrittelyjen välillä koettiin häilyvinä ja noin viidennes vastaajista raportoi saavansa osan tuloistaan yrittämisestä ja osan palkkatyöstä. Näin ollen yrittäjyys ja palkkatyö eivät näyttäyty nykyisessä työelämässä mustavalkoisina toisiaan poissulkevinä ryhminä. (Pärnänen & Sutela 2018, 12.)

Myös nuori yrittäjä voidaan määritellä monin eri tavoin. Se voidaan ajatella niin yrityksen iän kuin yrittäjänkin iän mukaan. Yleisesti ottaen nuori yrittäjä määritellään kuitenkin yrittäjän iän mukaan. Vaikka Suomen nuorisolain (1285/2019) 3§ mukaan nuori on alle 30-vuotias, määritellään nuori yrittäjä usein tätä väljemmin. Eri yrittäjyystutkimuksissa määritelmät vaihtelevat. Suomen nuoret yrittäjät ry:ssä nuoreksi yrittäjäksi määritellään alle 36-vuotias yrittäjä (Manai 2019). Kyseistä määritelmää käytetään myös tässä tutkielmassa.

Tilastokeskuksen mukaan kaikista suomalaisista yrittäjistä vain joka kymmenes on alle 30-vuotias (Huhta & Pasila 2013, 116). Vaikka Suomessa nuoria yrittäjiä on vain vähän suhteessa koko yrittäjien kirjoon, raportoivat 18-34-vuotiaat kuitenkin muita ikäluokkia eniten yrittäjyysaikomuksia (Heinonen, Kovalainen, Pukkinen, Stenholm & Suomalainen 2016, 32–38). Lisäksi korkeakoulutetuissa nuorissa on havaittavissa eniten yrittäjyyspotentiaalia muihin ryhmiin verraten. Yrittäjyyspotentiaalilla viitataan henkilöihin, jotka eivät toimi yrittäjinä, mutta tunnistavat yrittäjyysmahdollisuuksia ja pitivät omia yrittäjyyteen liitettäviä kykyjään vahvoina. (Heinonen ym. 2016, 16–17, 38.) Korkeasta yrittäjyyspotentiaalista ja yrittäjyysaikomuksista huolimatta yrittäjyyden aloittaminen ei ole yleistä vielä nuorella iällä. Suomessa yrittäjyyden aloittaminen on yleisintä vasta 35-45-vuotiaana. (Heinonen, Kovalainen, Paasio, Pukkinen & Österberg 2006, 106; Heinonen ym. 2016, 32.)

2.3 Aiempaa tutkimusta yrittäjyyden muotoutumisesta

Tutkielmassa ollaan kiinnostuneita siitä, miten nuoret yrittäjät jäsentävät sattuman roolia omilla urapoluillaan. Aikaisempaa tutkimusta sattuman vaikutuksista yrittäjyyden muotoutumiselle ei juurikaan ole, joskin yllätyksellisyyttä on sivuttu puhuttaessa mahdollisuusyrittäjyydestä (Ardichvili, Cardozo & Ray 2003; Heinonen ym. 2006, 117). Mahdollisuusyrittäjyydellä tarkoitetaan yrittäjyyden muotoutumista avautuvien mahdollisuuksien kautta (Binder & Coad 2013). Aiempi Suomessa tehty yrittäjyystutkimus jakaa yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat tekijät kolmeen luokkaan, joita ovat *henkilötekijät*, *taustatekijät* ja *tilannetekijät* (esim. Huuskonen 1992, 52; Pärnänen & Sutela 2018, 33). Yrittäjyyden muotoutuminen nähdään monimutkaisena prosessina, johon vaikuttavat erilaiset tekijät yhdessä. Usein yrittäjyyden muotoutumisen taustalla ei voida määrittää yhtä syytä, vaan taustalla vaikuttaa useita erilaisia tekijöitä, joista yrittäjyys yhdessä rakentuu (Heinonen ym. 2006, 42–44, 117–118). Seuraavaksi tarkastellaan näitä kolmea komponenttia, joiden mukaan yrittäjyyden muotoutumista on aiemmissa tutkimuksissa jäsennelty.

Yksilölliset ominaisuudet

Yksilöllisillä ominaisuuksilla viitataan tietynlaisiin psykologisiin ominaisuuksiin, joita tutkimuksissa on huomattu yrittäjien omaavan enemmän suhteessa palkansaajiin. Tällaisia ovat esimerkiksi tavoitteellisuus, riskinottokyky, epävarmuuden sieto, vastuunkanto, aloitteellisuus, kekseliäisyys ja päättäväisyys. (Huuskonen 1992, 44; Parker 2004, 76–78.) Tällaiset ominaisuudet luovat myös aiemmin mainitun kuvauksen siitä, millaiseksi ajatellaan yrittäjähenkilö ihminen (Korhonen 2012, 56). Psykologisia ominaisuuksia korostava näkökulma yrittäjyyden muotoutumiseen pitää sisällään näkemyksen, että yrittäjäksi ryhtyvät henkilöt ovat tietynlaisia ja omaavat tiettyjä piirteitä ja ominaisuuksia suhteessa muuhun väestöön.

Taustatekijät

Taustatekijöinä yrittäjäksi ryhtymisessä puolestaan on nähty vaikuttavan henkilön sosiaalinen tausta ja aiemmat elämäkokemukset ja niiden kautta hankittu osaaminen ja verkostot (Heinonen ym. 2006, 105–106; Huuskonen 1992, 52). Esimerkiksi aiemmat kokemukset pienissä yrityksissä toimimisesta on nähty vaikuttaneen yrittäjäksi ryhtymiseen. Pienissä yrityksissä on mahdollista nähdä, miten liikeyritystä hoidetaan. Se voi herättää halun ryhtyä itsekin yrittäjäksi (Huuskonen 1992, 52). Yrittäjäksi ryhtymisen taustatekijöinä vaikuttaa

myös henkilön sosiaalinen ympäristö. Yrittäjäksi ryhtymisen taustalla vaikuttavat vahvasti esimerkiksi yrittäjyyden roolimallit omasta lähiympäristöstä (Heinonen ym. 2006, 105-106). Yrittäjyyden malli esimerkiksi omilta vanhemmilta tai ystäviltä toimii usein yrittäjyyteen ryhtymisen kannustavana tekijänä.

Tilannetekijät

Tilannetekijöillä puolestaan tarkoitetaan sen ympäristön tekijöitä, jossa yrittäjäksi ryhtyvä tai yrittäjyyttä harkitseva ihminen toimii (Huuskonen 1992, 70). Tilannetekijät voidaan jakaa työntäviin ja vetäviin tekijöihin sen mukaan, onko yrittäjyys itsessään toivottu vaihtoehto vai ulospääsy ei-toivotusta nykytilanteesta (Heinonen ym. 2006, 42–44, 117–118). Jaosta huolimatta yrittäjäksi ryhtymisen taustalla voi vaikuttaa samanaikaisesti sekä työntäviä että vetäviä tekijöitä. *Vetävinä tekijöinä* Heinonen ja muut (2006, 42–44, 117–118) kuvaavat sekä yksilön sisäisiä tekijöitä että ulkoisia tekijöitä. Sisäisinä tekijöinä vaikuttavat esimerkiksi ajatus yrittäjyyden itsenäisyydestä, vapaudesta, halu itsensä toteuttamisesta sekä pitkäaikainen haave yrittäjyydestä. Ulkoisina vetävinä tekijöinä puolestaan nähdään houkuttelevan liiketoimintamahdollisuuden huomaaminen, mahdollisuuden tarjoutuminen yrittäjäksi ryhtymiseen, sosiaalisen ympäristön kannustus, yhteistyökumppanuuden löytyminen tai se, että yrittäjyys oli muuten luonteva askel urakehitykselle. Yrittäjyyteen *työntävinä tekijöinä* puolestaan näyttäytyvät tyytymättömyys omaan työhön, palkkatyön vastaamattomuus omaan koulutukseen, työsuhteen päättymisen tai se, että yrittäjäksi ryhtyminen on ainoa keino työllistyä omalla alalla tai paikkakunnalla (Heinonen ym. 2006, 42–44, 117–118.)

Binder ja Coad (2013) jakavat vetävien ja työntävien tekijöiden erilaisen painottumisen mukaan yrittäjät mahdollisuusyrittäjiksi ja pakkoyrittäjiksi. Mahdollisuusyrittäjät ovat vetäytyneet yrittäjyyteen sopivien mahdollisuuksien avautumisen myötä, kun taas pakkoyrittäjät ovat työntyneet yrittäjyyteen pakon edessä. Suomessa yrittäjyyden muotoutumisen taustalla vaikuttavat yleisimmin vetävät tekijät ja näin ollen mahdollisuusyrittäjyys on pakkoyrittäjyyttä huomattavasti yleisempää (Global Entrepreneurship Research Association 2017, 9; Heinonen ym. 2006, 118; Pärnänen & Sutela 2018, 34–38). Suomessa yleisimmät syyt yrittäjyyden perustamiseen ovat aiemman tutkimuksen mukaan yrittäjäksi ryhtyvän halu ryhtyä yrittäjäksi tai se, että eteen sattui sopiva tilaisuus (Pärnänen & Sutela 2018, 34–38). Myös tähän tutkielmaan osallistuvia yrittäjiä voidaan kuvata mahdollisuusyrittäjinä.

Heinonen ja muut (2006, 117) kuvaavat, että mahdollisuusyrittäjyyden taustalla vaikuttaa erilaisia tilannetekijöitä. Tällaisiksi lukeutuvat myös sattumukset ja sopivien tilaisuuksien ilmaantuminen sekä niihin tarttuminen (Emt.). Tässä tutkielmassa tarkastellaan yrittäjyyden muotoutumista kyseisestä näkökulmasta. Ardichvili ja muut (2003) puolestaan näkevät, että yksittäisiä yritysmahdollisuuteen liittyviä elementtejä saatetaan huomata, mutta yritysmahdollisuus itsessään vaatii kuitenkin aina luovuutta. Heidän mukaansa onkin mielekkäämpää puhua yritysmahdollisuuden luomisesta huomaamisen tai löytämisen sijaan (emt.). Yritysmahdollisuuden kautta syntyneen yrittäjyyden taustalla nähdään samanaikaisesti sekä sattuman että oman toiminnan vaikutusta. Seuraavassa luvussa paneudutaan tarkemmin sattumien vaikutukseen urapolun muotoutumisessa ja tarkastellaan yksilön roolia osana sitä.

3 SATTUMAT URAPOLULLA

Tässä luvussa avataan sattumaan liittyvää tutkimusta ja teoriaa. Ensimmäisessä alaluvussa määritellään sattuman käsite. Toisessa alaluvussa avataan aiempaa tutkimusta ja teoriaa sattuman roolista urapoluilla. Kolmannessa ja viimeisessä alaluvussa tarkastellaan yksilön roolia sattumien taustalla. Tässä luvussa esiteltävä teoriatausta ohjaa myös aineiston analyysia.

3.1 Sattuman määritelmä

Ura- ja elämänpoluilla sattuneita odottamattomia tapahtumia on kuvattu aiemmissä tutkimuksissa ja teorioissa eri käsitteillä. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi chance, opportunity, happenstance, chance event, unplanned event ja serendipity. Eri käsitteitä on kuvattu osin toisistaan poikkeavasti ja osin päällekkäisinä käsitteinä. (Rice 2014, 446.) Selkeyden vuoksi tutkielmassa käytetään sattuman käsitettä. Sattuma on myös arkikielestä tuttu käsite, jolle on useita erilaisia määritelmiä. Vaikka siitä puhutaan monissa yhteyksissä, vaihtelevat sen merkitykset eri konteksteissa. Sattumalla tarkoitetaan muun muassa jonkin asian *satunnaisuutta*, *selittämättömyyttä* ja *yllätyksellisyyttä* (Ylikoski 2015). Seuraavaksi esitellään sattuman käsitettä näistä kolmesta näkökulmasta.

Sattuma satunnaisuutena

Sattuman käsittäminen satunnaisuutena tarkoittaa asioiden osumista yhteen tietyllä tilastollisella odotusarvolla (Hetemäki, Raento, Sariola & Seppä 2015, 6; Ylikoski 2015, 13–16). Satunnaisuuden periaatteeseen liittyy, että kaikilla mahdollisilla vaihtoehdoilla on yhtäläinen mahdollisuus toteutua (Ylikoski 2015, 13–16). Tällaisella sattuman määritelmällä kuvataan esimerkiksi erilaisia satunnaisuuteen perustuvia pelejä kuten lottoa tai kolikon heittoa (Emt.).

Sattuma selittämättömytenä

Toinen sattuman määritelmistä viittaa asioiden selittämättömyyteen (Ylikoski 2015, 19). Ihmisellä on taipumus nähdä kausaalisuutta eli syy-seuraussuhteita siellä, missä sitä ei todellisuudessa ole (Helttuala 2015, 24). Sattuma selittämättömytenä tarkoittaa, että sattumasta puhutaan niissä tapauksissa, kun jollekin asialle ei löydy selitystä (Ylikoski 2015, 19). Todellisuudessa vaikka tapahtuma näyttäytyisi kokijalleen selittämättömänä sattumana, voi sen taustalla vaikuttaa jossain toisaalla tapahtunut inhimillinen toiminta (Helttuala 2015, 94–95, 111). Sattumien kausaalisuuteen perustuvaa ajattelua kutsutaan perhosefektiksi. Kyseisen teorian valossa kaikki toiminta synnyttää aina seurauksia, jotka voivat olla toimijalle joko näkyviä tai näkymättömiä. Kun nämä vaikutukset osuvat jonkun henkilön kohdalle hänen odottamattaan, on kokemus hänelle sattuma. Kokemus sattumasta syntyy siitä, ettei sen kokija pysty tunnistamaan tai selittämään sattumana koetun asian syytä. (emt.)

Sattuma yllätyksellisyytenä

Sattumalla voidaan tarkoittaa myös asioiden yllätyksellisyyttä. Yllätyksellisyyden näkökulmasta sattuma kuvastaa sellaisten asioiden tapahtumista, joita ei osata suunnitella tai ennakoita etukäteen. Myös sattumaa korostavissa urateorioissa urasattumilla tarkoitetaan sellaisia uraan vaikuttavia tekijöitä, jotka ovat kokijalleen ennakoimattomia ja suunnittelemattomia (Rice 2014, 446). Tästä syystä tutkielmassa sattuma käsitetään pääosin yllätyksellisyytenä. Sattuma nähdään yllätyksellisyyden määritelmässä suunnitellun tai ennakoitun vastakohtana. Kun sattuma on jotain, mitä ei ole suunniteltu tai ennakoitu, pakottaa se kokijaansa muuttamaan jo olemassa olevia suunnitelmia tai toimintaa. Täten jonkinnäköiset suunnitelmat ja odotukset ovat ikään kuin sattumien ennakkoodellytys. Sattumaa ei ole ilman suunnitelmia ja odotuksia, joihin yllättävä tapahtuma suhteutuu sattumana. (Ylikoski 2015, 16–18.)

Sattuma itsessään ei ole kielteisesti tai myönteisesti arvottava. Sen sijaan sattuman tulkitseminen onnekkaana tai vastakkaisesti epäonnekkaana riippuu sattuman suhteesta kokijan päämääriin. Onnekkaat sattumat edistävät henkilön tai henkilöiden päämääriä, kun taas epäonnekkaat sattumat vaikeuttavat tai estävät niitä. (Ylikoski 2015, 16–18.) Tutkielmassa käytetään onnekkaan sattuman käsitettä kuvattaessa niitä yllättäviä tapahtumia, jotka edistävät henkilön päämääriä. Chenin (2005, 257–258) mukaan sattuma saattaa olla erilaisiin päämääriin suhteessa ristiriitainen, jolloin se voi näyttäytyä kokijalleen samaan aikaan sekä

positiivisena että negatiivisena. Näin ollen sattuman identifioituminen kokijalleen onnekaana tai epäonnekaana ei ole itsestäänselvää.

Vaikka tässä tutkielmassa sattuman käsitettä tarkastellaan yllä mainitusta yllätyksellisyyden näkökulmasta, ei muita määritelmiä voida täysin sivuuttaa. Kaikki sattuman erilaiset määritelmät kulkevat väistämättä tutkielmassa mukana täydentämässä toinen toisiaan. Koska erilaisia sattuman määritelmiä on useita, on mahdotonta tietää tarkasti, millaisena esimerkiksi haastateltavat sattuman ajattelevat, kokevat ja tarkoittavat siitä puhuessaan. Tämä on hyvä pitää mielessä tutkielmaa luettaessa: kullakin voi olla omanlaisensa määritelmä sattumasta. Haastateltavat saattavat esimerkiksi ajatella sattuman selittämättömyytenä ja näin ollen puhua sattumasta silloin, kun eivät keksi selitystä jollekin tapahtuneelle asialle.

Seuraavassa luvussa siirrytään tarkastelemaan aiempaa tutkimusta ja teoretisointia sattumien roolista ura- ja yrittäjäpoluilla. Tarkoituksena on luoda aiheesta monipuolinen kuva esittelemällä erilaisia teoreettisia näkökulmia ja käyden keskustelua niiden välillä.

3.2 Näkökulmia sattuman roolista urapoluilla

Sattumien näkeminen ja ymmärtäminen merkittävänä osana urapolkuja on vielä varsin vähän tutkittua ja tunnustettua uratutkimuksen kentällä. Se on kuitenkin saanut viime vuosikymmeninä enemmän jalansijaa jatkuvasti ja nopeasti muuttuvan työelämän haastaessa perinteisiä käsityksiä uran rakentumisesta. Perinteisten yksilön suunnitelmallisuutta korostavien urateorioiden rinnalle on noussut 1980-luvun jälkeen uusia urateorioita, joita kutsutaan postmoderneiksi (Brown 2002, XI). Ne ovat syntyneet vastaamaan nykyaikaisen kompleksisen, dynaamisen ja yksilöllisyyttä korostavan työelämän haasteisiin (Bright & Pryor 2007; Brown 2002, XI, 10; Neault 2000, 4). Uudet urateoriat toimivat myös tämän tutkielman teoreettisena pohjana. Ensimmäisten tutkijoiden joukossa Bandura (1982) valotti sattumien ja odottamattomuuden näkökulmaa osana urapolkuja jo 1980-luvun alussa. Myöhemmin myös Krumboltz (2009) sekä Bright ja Pryor (2003) tekivät tutkimusta ja loivat uusia teorioita sattumanvaraisuuden ymmärtämisestä osana urapolkuja. Tässä tutkielmassa teoreettinen pääpaino on Krumboltzin luomassa sattumanvaraisen oppimisen teoriassa, jota täydennetään muun muassa Brightin ja Pryorin työurien kaaosteoriolla. Tutkielman tarkoituksena on

kyseisten uusien urateorioiden tukemana rakentaa ymmärrystä sattuman roolista ja vaikutuksesta yrittäjäpolkujen muotoutumiseen. Ymmärrys voi auttaa uraohjausta tarkastelemaan uraa ja elämää monipuolisesti sattuma huomioon ottaen.

Aiempien tutkimusten valossa sattumat nähdään tärkeänä ja väistämättömänä osana jokaista elämää ja uraa. Niiden nähdään olevan merkittävässä roolissa etenkin elämänmuutosten taustalla (esim. Borg, Bright & Pryor 2014; Bright, Earl, Pryor & Wilkenfield 2005; Hirschi 2010; Krumboltz 1998, 2009). Suomalaista tutkimusta sattumien roolista osana urapolkuja on vielä vähän. Kuitenkin Järvensivun ja Pulkin (2019) tuore tutkimus osoittaa samansuuntaisia tuloksia, kuin kansainvälinen tutkimus. Siinä työurien muotoutumisen taustalla näytetty rationaalisen suunnitelmallisuuden ja valinnanvapauden sijaan enemmän sattuman vaikutusta (Järvensivu & Pulkki 2019, 51–52). Työurien kaaosteoriassa sattumien väistämättömyyden nähdään perustuvan sille, että ihminen on sopeutuva ympäristön muutoksille ja kaikki luonnolliset ilmiöt puolestaan ovat ainakin osittain ennakoimattomia. Näin ollen ihmisen elinpiirissä tapahtuu jatkuvasti ennakoimattomia asioita, joihin ihminen väistämättä reagoi ja sopeutuu. Ihmisen uran nähdään rakentuvan tällaisten monimutkaisten ja dynaamisten prosessien kautta (Bright & Pryor 2003, 16–17.)

Krumboltzin (2009) sattumanvaraisen oppimisen teoriassa ihmisen elämän nähdään muotoutuvan lukuisista sattumanvaraisista oppimiskokemuksista. Oppimiskokemuksia syntyy sekä yksilön suunnitelmallisesta ja tietoisesta toiminnasta että sattumanvaraisuudesta. Eri-ikäisistä elämäkokemuksista oppiminen on väistämätöntä ja automaattista. Se voi liittyä esimerkiksi ajatuksiin ja käsityksiin ympäröivästä maailmasta, omista tiedoista ja taidoista, kiinnostuksen kohteista, uskomuksista ja tunteista. Nämä oppimiskokemukset puolestaan suuntaavat edelleen henkilön tulevaa toimintaa ja päämääriä. (Krumboltz 2009.) Samankaltaista ajatusta satunnaisuuden ja oman toiminnan vaikutuksista toinen toisiinsa nähdään myös työurien kaaosteoriassa. Ympäristöstä saatu odottamaton informaatio saa muutoksen liikkeelle ihmisessä ja hänen päämäärissensä. Samalla yksilö voi myös itse jossain määrin vaikuttaa omilla toimillaan ja päämääriensä toimeenpanemisella siihen, millaisena ympäristö näyttäytyy. Näin urarakennus nähdään yhdistelmänä yksilön toimintaa ja ympäristön muutoksia (Bright & Pryor 2003, 18; Stone 2007, 74).

Vaikka sattumien vaikutusta yrittäjien urapoluilla ei varsinaisesti ole tutkittu, voidaan peilipintana käyttää teoretisointia yritysmahdollisuuksien huomaamisen ja luomisen prosesseista

(Ardichvili ym. 2003). Ardichvilin ja muiden (2003) yrittäjyys- ja innovaatiotutkimukseen sijoittuva teoria on luotu koostaen yhteen elementtejä useista aiemmista mahdollisuusyrittäjyyden muotoutumista kuvaavista teorioista ja tutkimuksista. Yritysmahdollisuuksien nähdään syntyvän satunnaisen informaation ja oman toiminnan yhteisvaikutuksessa. Ardichvili ja muut (2003) tulkitsevat, että mahdollisuuksia ei niinkään etsitä vaan sen sijaan ne luodaan. Luomisen prosessin taustalla vaikuttaa eteen tulleen informaation huomaaminen ja sen arviointi suhteessa itseen ja omiin tavoitteisiin. Tällöin informaation ilmestyminen näyttää usein sattumanvaraisena, vaikka siitä tehdyt tulkinnat ovat tiedostettuja (Ardichvili ym. 2003.)

Tällaista satunnaisen informaation yhdistymistä omaan toimintaan on aiemmassa kansainvälisessä tutkimuksessa kutsuttu myös serendipiteetiksi (eng. serendipity) (Dew 2009). Suomalaisessa tutkimuksessa vielä vähän käytetty serendipiteetin käsite kuvastaa ihmisen kykyä tai taipumusta tehdä itselleen onnekkaita ja odottamattomia löydöksiä sattumalta. (Dew 2009, 736; Salmi 2011, 296). Tällaiset onnekkaat sattumat voivat liittyä myös työuraan. Dewin (2009, 739) mukaan serendipiteetti perustuu kolmen komponentin yhteisvaikutukseen: valmistautuneen mielen, odottamattoman tapahtuman ja oman toiminnan väliseen vuorovaikutukseen. Omalla toiminnalla kuvataan kyseisessä teoriassa sitä, että henkilö toimii jo ennen yllättävän löydöksen huomaamista jonkin päämäärän saavuttamiseksi esimerkiksi etsimällä jotakin. Toiminta johtaa hänet yllättävän löydöksen äärelle, joka puolestaan tulkitaan omien ennakkotietämysten valossa itselle suotuisaksi. Toisin sanoen kyse on valmistautumisen ja yllätyksellisyyden yhteisvaikutuksesta. (Dew 2009, 739–743.)

Kaikissa yllä kuvatuissa teorioissa yksilön elämän ja uran eteneminen nähdään osittain sattumanvaraisena ja osittain henkilön itsensä kontrolloimana. Sattuman roolia pidetään merkittävänä, mutta myös yksilön omalla toiminnalla nähdään tavalla tai toisella olevan merkitystä urasattumien taustalla. Uranmuotoutumisen nähdään perustuvan sekä sattumanvaraisuuden että yksilön oman toiminnan yhteisvaikutukselle kaikissa näissä teorioissa. Seuraavassa luvussa tarkastellaan tarkemmin yksilön roolia urasattumien taustalla. Luvussa tarkastellaan sitä, miten yllä esiteltyt teoriat jäsentävät yksilön roolia suhteessa sattumiin ja odottamattomiin mahdollisuuksiin. Esittely pohjautuu Krumboltzin (2009) sattumanvaraisen oppimisen teoriaan, jota vertaillaan muiden teorioiden näkemyksiin. Teorioita yhdistellen ja keskusteluttaen luodaan monipuolinen käsitys siitä, millä tavoin yksilön rooli onnekkaiden urasattumien taustalla on aiemmissa tutkimuksissa ja teorioissa nähty.

3.3 Yksilön rooli urasattumissa

Monesti ajatellaan, että vain harvoille ja onnekkaille tapahtuu onnekkaita sattumia. Onnekkouden näkeminen yksilön ominaisuutena on kuitenkin ongelmallista. Yliskosken (2015, 18) mukaan sen sijaan, että onnekkuus olisi yksilön taipumus, kertoo se pikemminkin niistä tilanteista, joita yksilö on kohdannut. Tästä huolimatta hän näkee, että yksilö voi omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen, että oma elämä tuntuu ja näyttää onnekkalta. (emt.) Myös Krumboltzin (2009) sattumanvaraisen oppimisen teoriassa jokaisen yksilön nähdään voivan harjaantua vaikuttamaan onnekkaiden sattumien lisääntymiseen omassa elämässään. Yksilön rooli nähdään kolmen vaiheen kautta: *ennen tapahtumaa, tapahtuman aikana ja tapahtuman jälkeen*.

Ennen tapahtumaa

Krumboltzin (2009, 144) sattumanvaraisen oppimisen teoriassa yksilön etukäteistoiminnalla nähdään olevan vaikutusta onnekaan sattuman kokemisen taustalla. Kyseisen teorian mukaan yksilö voi omalla toiminnalla ja valmistautumisella vaikuttaa siihen, että potentiaali onnekaan sattuman kohtaamiselle kasvaa. Krumboltzin (2009) lisäksi Chen (2005, 268–269) ja Hirschi (2010, 46) näkevät yksilön voivan kontrolloida sattumia hyvällä valmistautumisella sekä harjoittelemalla erityisesti avoimuutta odottamattomia asioita kohtaan. Positiivisen ja avoimen asennoitumisen sattumia kohtaan nähdään Krumboltzin (2009, 144–145) teoriassa vaikuttavan onnekkaiden sattumien huomaamiseen.

Valmistautumisen tukena toimii lisäksi Krumboltzin, Levinin ja Mitchellin (1999, 121–122) mukaan omiin päämääriin pohjautuva pohdinta siitä, millaisia asioita elämäänsä haluaisi, ja millaiset toimet voisivat suurentaa sellaisten asioiden tapahtumisen mahdollisuutta. Krumboltzin (1998, 563) mukaan esimerkiksi laaja verkostoituminen voi olla keino avata potentiaalisia mahdollisuuksia. Myös Ardichvili ja muut (2003, 115) osoittavat laajan sosiaalisen verkoston tarjoavan enemmän potentiaalisia mahdollisuuksia yrittäjyyden luomiseen. Yliskoski (2015, 18) tukee Krumboltzin (1998, 2009) sekä Ardichvilin ja muiden (2003) teorioita ajatuksella, että yksilön toiminnalla voi olla vaikutusta onnekkaiden sattumusten ja mahdollisuuksien kohtaamisessa. Hänen mukaansa yksilö voi osin ennakoida onnekkaita sattumuksia ja välttää epäonnekkaita sattumuksia esimerkiksi hankkimalla tietoa ja suunnittelemalla omaa toimintaansa etukäteen (Yliskoski 2015, 18).

Tapahtuman aikana

Krumboltzin (2009, 144) mukaan myös minkä tahansa elämäntapahtuman aikana yksilö voi lisätä itselleen onnekkaiden sattumien mahdollisuutta. Onnekkaiden sattumien potentiaalin lisäämiseen tapahtuman aikana vaikuttaa esimerkiksi yksilön valppaus potentiaalisille mahdollisuuksille, joita tapahtuma tai tilanne saattaa avata (Emt.). Tällä tarkoitetaan esimerkiksi tietoista tai tiedostamatonta huomion suuntaamista itseä kiinnostaviin asioihin. Ardichvili ja muut (2003, 113) puhuvat tästä yrittäjyysmahdollisuuksien kontekstissa vapaasti suomennettuna yrittäjyysvalppautena (entrepreneurial alertness). He tarkoittavat sillä yksilön taipumusta huomata ja olla herkkänä erilaiselle ympäristöstä saatavalle tiedolle. Valppauden nähdään olevan lähtökohtana potentiaalisten yritysmahdollisuuksien luomiselle. (emt.)

Aiemman tietämyksen ja kokemusten nähdään vaikuttavan mahdollisuuksien huomaamisen taustalla, sillä ihmisillä on taipumusta kiinnittää huomiota asioihin, jotka ovat jollain tavalla itselleen tuttuja (Ardichvili ym. 114–115). Myös Dew:n (2009, 739–743) mukaan ihmisen aiempi tietämys vaikuttaa vahvasti serendipiteetin eli onnekkaiden sattumanvaraisten löydösten tekemiseen. Odottamattomaan asiaan kiinnitetään huomiota, kun se yhdistyy henkilön aiempaan tietämykseen. Aiemman tietämyksen valossa odottamaton asia tulkitaan itselle onnekkana, kun sitä arvioidaan suhteessa omiin päämääriin. (Dew 2009, 739–743.) Koska yllättävä asia tulkitaan onnekkana vasta sitten, kun se on arvioitu suhteessa omiin päämääriin, vaatii onnekkaiden sattumien kohtaaminen ja hyödyntäminen aina myös ennakkotunteista omista päämääristä, kiinnostuksenkohteista, ja tavoitteista.

Tapahtuman jälkeen

Tapahtuman jälkeen puolestaan yksilö voi omilla toimillaan edesauttaa sitä, että hän saa itselleen suotuisan hyödyn irti menneestä tapahtumasta ja sen avaamista mahdollisuuksista (Krumboltz 2009, 144). Tärkeää on tapahtuneen ja siitä heränneiden ajatusten ja tuntemusten reflektointi suhteessa omiin kiinnostuksen kohteisiin, arvoihin ja toiveisiin. Ylikoski (2015, 18) kuvaa omien ajatusten ja suunnitelmien uudelleenanalysoimisen suhteessa menneeseen tapahtumaan ikään kuin tuovan esiin potentiaalisia onnekkaita sattumuksia menneistä tapahtumista. Tällä tarkoitetaan sopeutumista uusiin tilanteisiin ja joustavaa tavoitteiden uudelleenasettamista tapahtumien pohjalta. Näin jopa jotkut vastoinkäymiset voivat näyttäytyä uusina mahdollisuuksina. (Ylikoski 2015, 18.) Monesti ajatellaan, että onnekkaita sattumia ovat vain niitä, jotka sopivat yhteen jo olemassa olevien tavoitteiden kanssa. Ylikosken

(emt.) näkemys valottaa asian toista puolta, jossa myös yllättävät asiat voivat toimia kimokkeena omien tavoitteiden uudelleenmäärittelylle. Myös työurien kaaosteoria kuvastaa tällaista ajatusta, jossa yllättävät tapahtumat ja yksilön päämäärät muokkaavat toinen toisiinsa (Bright & Pryor 2003).

Krumboltzin ja muiden (1999, 118) mukaan yksilön on mahdollista oppia taitoja, jotka auttavat häntä kohtaamaan odottamattomia tapahtumia, luomaan niitä ja saamaan niistä parhaimman hyödyn irti oman uransa luomisessa. Tällaisina taitoina nähdään uteliaisuus, sinnikkyys, joustavuus, optimismi ja riskinotto (Krumboltz ym. 1999, 118). Nämä ominaisuudet ovat sellaisia, joiden nähdään auttavan yksilöä vetämään puoleensa itselle onnekkaita sattumia ja hyötymään niistä. Koska tulevaisuutta ei voida ennustaa, auttaa optimismi uskomaan hyvään tulevaisuuteen epävarmuuden keskellä ja uteliaisuus lähestymään tuntemattomia mahdollisuuksia. Joustavuuden puolestaan ajatellaan auttavan odottamattomien tilanteiden kohtaamisessa ja oman toiminnan sekä päämäärien muokkaamisessa niiden mukaan. Riskinotto nähdään tärkeänä epävarmalta tuntuvaan mahdollisuuteen tarttumisen hetkellä ja sinnikkyys puolestaan auttaa yrittämään yhä uudelleen, vaikka ensimmäinen yritys ei tuottaisikaan tulosta tai tulevaisuus tuntuisi epävarmalta. Myös Ardichvili ja muut (2003, 116) liittävät optimistisuuden ja sitä vahvistavan minäpystyvyyden yrittäjämahdollisuuksien huomaamiseen ja luomiseen. Minäpystyvyydellä tarkoitetaan luottamusta omaan kyvykkyyteen (Bandura 1997). Ardichvili ja muut (2003, 116) näkevät, että optimismi auttaa näkemään tilanteet herkemmin mahdollisuuksina kuin uhkina.

3.4 Teorioiden arviointia

Yllä esitettyjen teorioiden näkökulma urapolkujen muotoutumiseen korostaa samalla sekä yksilön omaa toimijuutta että kontrolloimattomuutta. Se luo monitahoisen näkökulman urapolkujen ymmärtämiseen ja tarkasteluun. Sattumanvaraisen oppimisteorian on arvioitu vastaavan hyvin nykyisen työelämän tarpeisiin nimenomaan yhdistämällä urapolkujen sattumanvaraisuus yksilön toimijuuteen (Rice 2014, 457). Tästä huolimatta se on saanut kritiikkiä siitä, että urasattumien taustalla nähtävän yksilön roolin korostamisen nähdään pienentävän ja muokkaavan sattumien ennakoimattomuutta ja suunnittelemattomuutta perusluonnetta (emt). Näkemystä voidaan pitää ristiriitaisena, sillä sattumanvaraisuuden ja yksilön toimijuuden

omalla urapolullaan voidaan ajatella poissulkevan toisensa. Siten onnekkaiden sattumien kontrollointi näyttäytyy jo lähtökohtaisesti ristiriitaisena konseptina. Voidaan pohtia, onko silloin enää mahdollista puhua sattumasta, kun taustalla nähdään yksilön omaa suunnitelmallisuutta ja kontrollia. Vastaavasti voidaan kyseenalaistaa yksilön toimijuutta, kun puhutaan sattumanvaraisuudesta.

Lisäksi on huomionarvoista, että sattumaa korostavissa urateorioissa sattuma nähdään usein toivottuna uraa eteenpäin vievänä elementtinä. Aiemmissa tutkimuksissa on kuitenkin huomattu yksilöiden tunnistavan myös uraansa vaikuttaneita negatiivisesti sävyttyneitä sattumia (Bright, Chan, Pryor & Rijanto 2009; Järvensivu & Pulkki 2019). Kyseinen näkökulma jää kuitenkin varjoon, kun sattumista puhutaan pääosin toivottuina mahdollisuuksina.

Lisäksi sattumaa korostavien uusien urateorioiden heikkoutena on nähty se, että niissä on usein jätetty huomiotta henkilöt, jotka kohtaavat elämässään ja urallaan merkittäviä sosiaalisen ympäristön asettamia rakenteellisia esteitä. Tällaisia esteitä voivat kohdata esimerkiksi heikommassa sosiaalisessa statuksessa oleva, rodullistetuksi joutuva tai henkilö, jolla on kognitiivisia tai fyysisiä rajoitteita. (Rice 2014, 457.) Tällaiset esteet voivat vähentää kontrollin tunnetta omaa elämää ja uraa koskevissa päätöksissä. Rojewskin (1999, 271) mukaan esimerkiksi yksilön kognitiiviset rajoitteet kuten esimerkiksi oppimisvaikeudet tai sosiaaliset haasteet vaikuttavat heikentävästi yksilön kykyyn kontrolloida urasattumia kuten esimerkiksi onnekkaiden urasattumien huomaamista tai eteen sattuviin tilanteisiin reagoimista. Hirschin (2010, 46) tutkimuksessa todettiin, että kontrollin ja oman hallinnan tunteen vähäisyys lisäsi kontrolloimattomuuden ja sattumanvaraisuuden vaikutusta urapolkuun. Tutkimuksessa vertailtiin heikommassa sosiaalisessa asemassa olevien sveitsiläisten nuorten kokemuksia etuoikeutetummassa asemassa oleviin vertaisiinsa (Hirschi 2010, 46). Läpi tutkielman on syytä pitää mielessä kriittinen kysymys: onko kaikilla yhtä lailla mahdollisuutta vaikuttaa itselleen tapahtuviin onnekkaisiin sattumiin? Näiden ajatusten saattamana siirrytään tutkimuksen toteutus -osioon.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen toteutusta ja siihen liittyviä metodologisia valintoja. Ensin määritellään tutkimuksen tehtävä, jonka jälkeen avataan tutkimusotteena toiminutta narratiivista lähestymistapaa. Luvussa 4.3 puolestaan esitellään aineisto ja luvussa 4.4 aineistonkeruutapana toiminut narratiivinen haastattelu. Viidennessä ja viimeisessä alaluvussa kerrotaan aineiston analyysistä.

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkielman tehtävänä on kuvata, analysoida ja tulkita sitä, miten nuoret yrittäjät jäsentävät sattuman roolia osana yrittäjäpolkujensa muotoutumista. Tutkielmassa ollaan kiinnostuneita siitä, miten sattuman rooli nähdään kokonaisuudessaan osana yrittäjäpolkujen muotoutumista. Tämän lisäksi ollaan kiinnostuneita siitä, miten yksittäisiä uraan linkittyviä sattumankokemuksia jäsennellään. Tarkoituksena on tavoittaa, miten haastateltavat puhuvat urasattumista sekä tapahtumista ja tekijöistä niiden taustalla. Tutkimusongelma on kiteytetty seuraavaan tutkimuskysymykseen:

Miten nuoret yrittäjät jäsentävät sattuman roolia urapoluillaan?

Tutkimuskysymyksen kautta muodostuneita tuloksia tarkastellaan lopuksi uraohjauksen näkökulmasta. Tavoitteena on luoda ymmärrystä siitä, miten nuorten yrittäjien urakertomuksista ja urasattumien jäsentelyistä tehtyjen tulkintojen antia voidaan hyödyntää uraohjauksessa.

4.2 Narratiivinen tutkimusote

Tutkimustehtävää lähestytään narratiivisesta näkökulmasta. Narratiivinen tutkimusote voidaan nähdä katsontatapana ja ajatusmallina, joka voi näkyä tutkimuksessa esimerkiksi taustaolettamuksina ja käsityksinä. Tutkielmassa narratiivisuus on pikemmin lähestymistapa, kuin tarkkarajainen metodologinen ohjenuora. Narratiivinen näkökulma pohjautuu konstruktivistiseen ajatukseen, jonka mukaan ihmiset konstruoivat eli rakentavat ymmärrystä elämästä ja itsestä kertomusten avulla (Heikkinen 2010, 146). Toisin sanoen sitä mukaa, kun ihminen jäsentää ja kertoo kertomusta omasta itsestään ja ympäröivästä maailmasta, hän myös rakentaa samalla identiteettiään ja maailmankuvaansa. Narratiivisen näkökulman mukaan ihmisen käsitys itsestä ja ympäröivästä maailmasta on jatkuvasti rakentuva ja muokkautuva kertomus, joka rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. (emt.)

Narratiivisesta näkökulmasta katsottuna kertomukset ovat ihmisen luontainen tapa jäsentää ja välittää kokemuksia ja elämäntapahtumia (Polkinghorne 1995, 12–13). Ihminen jäsentää omia elämäkokemuksiaan luontaisesti tarinoiksi eli narratiiveiksi. Kertomukset nähdään narratiivisessa tutkimuksessa tärkeinä kokemustiedon välittäjinä (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2017, 174). Kokemus onkin yksi narratiivisen ja elämänkerrallisen tutkimuksen keskeisiä käsitteitä. Bruner (2004, 691–693) kuvaa kokemusten tarinallistumista siten, että elämäntapahtumasta kerrottu kertomus ei ole niinkään objektiivinen kuvaus tapahtuneesta, vaan tarinallistettu (storied) kuvaus siitä, miten ihminen on kokenut tapahtuman. Näin ollen ihmisten kertomat kertomukset omista elämäntapahtumistaan antavat tärkeää tietoa elämäntapahtumiin liittyvistä kokemuksista.

Narratiivisen tutkimuksen tavoitteena ei useinkaan ole tuottaa yleistettävää objektiivista tietoa. Sen sijaan narratiivisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ihmisen subjektiivista ja yksilön henkilökohtaisiin kokemuksiin perustuvasta todellisuudesta. Universaalien yleistysten sijaan narratiivisen tutkimuksen tarkoituksena on tuoda yksilöiden elämäntarinat ja äänet kuuluviin autenttisemmalla ja henkilökohtaisemmalla tasolla. (Hatch & Wisniewski 1995, 118.) Narratiivisesta näkökulmasta katsottuna ajatellaan, ettei ole tarpeellista tai välttämättä aina edes mahdollista tuottaa yleistettävissä olevaa tietoa, sillä jokainen yksilö ja jokaisen yksilön tarina ja maailmankuva on erilainen ja ainutlaatuinen. Sitä voidaan pitää

samanaikaisesti sekä narratiivisen tutkimuksen etuna että puutteena. Tämänkään tutkielman tavoitteena ei ole luoda universaalia yleistettävissä olevaa tietoa yrittäjyyden muotoutumisesta, vaan pikemminkin esittää esimerkkikertomuksia ja yksilöllisiä kokemuksia siitä, millä tavoin sattuma voi näyttäytyä yrittäjäpolun muotoutumisessa.

Narratiivisen tutkimuksen keskiössä ovat narratiivit, eli kertomukset. Narratiivien luonnetta ja merkitystä ymmärtääkseen, on hahmotettava tarinan ja kertomuksen ero, sekä niiden suhde tapahtumiin. Hännisen (2010, 161) mukaan tarina on tulkinta, joka on tehty tapahtumaketjusta. Tarinalle ominaista on, että siinä on alku, keskikohta ja loppu, jotka juoni sitoo yhteen. Tarinan muodostavat sarja tapahtumia, joiden väliset suhteet ja aikajärjestys ovat hahmotettavissa. Kulttuurinen konteksti ja kulttuurissa yleisesti tunnetut ja hyväksytyt tarinat vaikuttavat siihen, millaisia tarinoita ihmiset omasta elämästään ja ympäristöstään muodostavat. Hänninen (2010, 161–162) kuvaa kertomuksen ja tarinan suhdetta siten, että tarina muuttuu kertomukseksi eli narratiiviksi siinä kohtaa, kun se viestitään vastaanottajalle. (emt.) Kertomus pitää sisällään paitsi tarinan tai useita tarinoita, myös tärkeää informaatiota siitä, miten tarina kerrotaan. Kertojasta ja kerrontatavasta riippuen tarina voi saada paljon erilaisia muotoja. Kertomus saattaa myös muuttua sen mukaan, kenelle ja missä tilanteessa kertomusta kerrotaan. Kertomus on paljon enemmän kuin tarina ja siksi sen monitahoinen luonne on otettava huomioon narratiivisessa tutkimuksessa. Tutkielmassa käsitetään tarinoiden ja kertomusten eli narratiivien suhde Hännisen (2010) mukailemalla tavalla. Tutkielmassa tarkastellaan, millaisia kertomuksia haastateltavat kertovat oman yrittäjäpolkunsa muotoutumisesta ja millä lailla sattumat näyttäytyvät kyseisessä kerronnassa.

4.3 Aineiston kuvaus

Tutkielman kohteeksi rajautuivat nuoret yrittäjät, sillä he ovat ryhtyneet yrittäjiksi hiljattain ja siten yrittäjyyden käynnistymisen prosessit ovat heillä tuoreina mielessä. Lisäksi päätökseen vaikutti ajatus siitä, että nuoret yrittäjät ovat rakentaneet omaa yrittäjyyttään tässä yhteiskunnallisessa ajassa, jossa yrittäjähenkisyys on työmarkkinoiden nouseva trendi. Ajatuksena on, että nuoret yrittäjät ovat kokemusasiantuntijoita siinä, millaista on rakentaa omaa urapolkuaan nykypäivän Suomessa nuorena henkilönä.

Koska Suomen nuorisolain (1285/2016) 3§ mukaan nuorella tarkoitetaan alle 30-vuotiasta henkilöä, ajattelin alun perin pitää haastateltavien yläikärajana 29-vuotiasta. Lisäksi halusin tietosuojasyistä, että haastateltavat ovat täysi-ikäisiä. Näin ollen ikähaarukka rajautui alustavasti 18–29-vuotiaisiin. Lopulta päädyin kuitenkin nostamaan ikärajaa Suomen nuoret yrittäjät ry:n määritelmän mukaiseksi, missä nuoreksi yrittäjäksi luetaan kaikki alle 36-vuotiaat yrittäjät (Manai 2019). Ikärajan nostaminen helpotti haastateltavien löytämistä. Lopulliseksi kohderyhmäksi ja ikähaarukaksi valikoituivat 18-35-vuotiaat yrittäjät.

Alkuperäinen ajatukseni oli lähestyä nuoria yrittäjiä Nuoret yrittäjät ry:n tai Helsingin yrittäjien nuorten yrittäjien verkoston kautta. Lopulta kuitenkin huomasin, että oman verkostoni kautta löytyy useita nuoria yrittäjiä. Koska tutkittavien joukon kerääminen oli nopeampaa ja ketterämpää verkostojen kautta, päädyin keräämään tutkittavat siten. Koska halusin tutkimusaineiston olevan mahdollisimman monipuolinen, valitsin haastateltaviksi nuoria yrittäjiä mahdollisimman eri aloilta.

Aineisto koostuu seitsemän nuoren yrittäjän elämäkerrallis-narratiivisesta haastattelusta. Haastatteluaineisto kerättiin kesän 2019 aikana. Haastattelut olivat pituudeltaan keskimäärin 75 minuutin mittaisia poikkeuksena yhden haastateltavan (H4) haastattelu, joka jäi vain puolen tunnin mittaiseksi. Litteroitua aineistoa haastatteluista kertyi yhteensä 75 sivua rivivälillä 1 ja fonttikoolla 12 fontin ollessa Times New Roman.

Haastateltavat ovat 19–32-vuotiaita. Heistä kolme on miesoletettuja ja neljä naisoletettuja. Haastateltavien joukossa on sisustussuunnittelijayrittäjä, koulutusalan yrittäjä, parturi-kamppajayrittäjä, media-alan yrittäjä, kasvatusalan yrittäjä, hyvinvointialan yrittäjä ja vaatetusalan yrittäjä. Haastateltavat ovat toimineet yrittäjinä alle vuodesta viiteen vuoteen. Haastateltavat on kuvattu taulukossa 1.

Haastateltavat on nimetty koodinimillä H1–H7. tutkittavien anonymiteetin suojaamiseksi. Lisäksi aineistosta on poistettu kaikki paikannimet ja muut tunnistetiedot. Hännisen (2008, 133–134) mukaan narratiivisessa tutkimuksessa anonymisointi on tavallista haasteellisempää, sillä vaikka tunnistetiedot poistetaankin, elämäkerralliset tapahtumat voivat jättää tarinan ja sen henkilön varsin tunnistettavaksi. Huolellinen anonymiteetin suoja huomioitiin siten, että aineiston sisältämiä yksittäisten haastateltavien kertomuksia ei erikseen avata ja raportoida.

TAULUKKO 1. Haastateltavien kuvaus

Koodinimi	Ikä	Sukupuoli	Yritysala	Yritysmuoto	Yrittäjyyden kesto	Koulutustausta
H1	25	Miesoletettu	Koulutus	Yhdessä yrittäjä	Alle 1 vuosi	Kasvatustieteiden kandidaatti
H2	27	Naisoletettu	Sisustussuunnittelu	Yksinyrittäjä	3 vuotta	Kauppätieteiden maisteri
H3	31	Miesoletettu	Hyvinvointi	Yhdessä yrittäjä	1 vuosi	Ylioppilas (taustalla opintotason tutkintoja)
H4	19	Naisoletettu	Kauneudenhoito	Yhdessä yrittäjä	Alle 1 vuosi	Parturikampaajan perustutkinto
H5	32	Miesoletettu	Vaatetus	Työnantajayrittäjä	5 vuotta	Ylioppilas (taustalla opintoja kauppakorkeakoulusta)
H6	29	Naisoletettu	Kasvatus	Yhdessä yrittäjä	1 vuosi	Kasvatustieteiden maisteri
H7	26	Naisoletettu	Media	Työnantajayrittäjä	4 vuotta	Ylioppilas

Osa haastateltavista oli minulle ennestään tuttuja. Jo tutkielman suunnitteluvaiheessa pohdin, miten haastateltavan tuttuus vaikuttaa esimerkiksi tutkielman luotettavuuteen. Päädyin siihen, ettei sillä tutkielman kannalta ole merkittävän suurta vaikutusta. Lopulta kokemukseni haastatteluista oli, että merkittävää eroa ei ollut riippumatta haastateltavan aiemmasta tuntemisesta.

Lähestyin kaikkia haastateltavia suoran kontaktin kautta lähettämällä haastattelukutsun sähköpostitse, Facebookissa tai WhatsAppilla. Lähetin jokaiselle pienen saateviestin lisäksi virallisen haastattelukutsun (Liite 1). Lähetin haastattelukutsuja yhteensä kymmenelle nuorelle yrittäjälle, joista seitsemän suostuivat haastateltaviksi. Sovimme tapaamisajan ja -paikan heidän toiveidensa mukaan. Kaikki haastattelut pidettiin pääkaupunkiseudulla kesä-elo-kuun aikana. Ensimmäinen haastateltavista oli minulle ennestään tuttu nuori yrittäjä. Ajattelin pitää tuon ensimmäisen haastattelun ikään kuin pilottihaastatteluna. Lopulta ensimmäinen haastattelu sujui niin hyvin, että päätin ottaa sen mukaan aineistoon. Päädyin pitämään ensimmäisen haastattelun perusteella haastattelupohjan (liite 2) entisellään tekemättä siihen muutoksia muita haastatteluja varten.

Haastateltavien osallistuminen oli vapaaehtoista ja heille annettiin asianmukaisesti tietoa haastattelukutsussa. Lisäksi heille annettiin mahdollisuus kysyä haastatteluun tai tutkiel-

maan liittyviä kysymyksiä ennen haastatteluun osallistumista. Hänninen (2008, 125) arvioi vapaaehtoisuuden ja riittävän ennakkotietämyksen lisäävän tutkimuksen eettisyyttä. On kuitenkin otettava huomioon, että vaikka haastattelupyynnössä esitettiin osallistumisen vapaaehtoisuus, saattaa tuntua hankalalta kieltäytyä, kun pyyntö tehdään henkilökohtaisesti. Lisäksi voi tuntua hankalammalta kieltäytyä tutun kuin tuntemattoman pyyntöön. Nämä näytettyvät tutkielman eettisinä haasteina. Siitä syystä korostin haastattelukutsun lähettämisen yhteydessä sitä, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista.

4.4 Narratiiviset haastattelut

Haastattelutavaksi valikoitui narratiivinen haastattelu, koska se sopi parhaiten vastaamaan tutkimustehtävään. Narratiivisen haastattelun tarkoituksena on tavoittaa tutkittavien kertomuksia tutkimusaineistoksi (Hyvärinen ym. 2017, 174). Polkinghornen (1995, 12–13) mukaan kertomusten kertominen on ihmiselle luontainen tapa kommunikoida ja ymmärtää elämäntapahtumia. Tästä syystä narratiivisessa muodossa olevan vastauksen saadakseen haastattelijan ei tarvitse muuta kuin kysyä haastateltavalta, miten jokin asia tapahtui (Polkinghorne 1995, 12–13).

Vaikka haastattelut pidettiin melko strukturoimattomina, oli jonkin näköinen struktuuri ja haastattelurunko kuitenkin olemassa. Näin pystyin varmistamaan sen, että haastatteluaineisto vastaa asettamiani tutkimusongelmia. Täten haastattelut ovat ennemminkin puolistrukturoituja. Hyvärisen ja muiden (2017, 21) mukaan käytännössä mikään haastattelu ei voi edes olla täysin strukturoimaton, sillä tutkijan on vähintään tiedettävä, mistä aiheesta ollaan kiinnostuneita.

Wengraf (2001) on kehittänyt narratiiviseen haastatteluun kolmiportaisen mallin, joka tuottaa vahvasti kertomuksiin pohjautuvaa tutkimusaineistoa. Mukailen omissa haastatteluissani tätä Wengrafin haastattelumallia. Sen mukaan haastattelu etenee strukturoimattomammasta strukturoidumpaan vaiheeseen askel kerrallaan. Ensimmäinen vaihe on vapaan kerronnan vaihe. Toisessa vaiheessa syvennetään vapaassa kerronnassa esitettyjä asioita ja kolmannessa vaiheessa käsitellään tutkijan esittämiä teemoja, jotka ovat tutkimuskysymysten kannalta oleellisia. Omissa tutkimushaastatteluissani Wengrafin kolmivaiheista mallia

mukaillaan siten, että haastattelu alkaa vapaan kerronnan vaiheella, mutta toinen vaihe sulautuu osittain sekä ensimmäiseen, että kolmanteen vaiheeseen sitoen ne yhteen. Vaikka Wengrafin mallissa kolmas osio suositellaan pitämään kahdesta ensimmäisestä osiosta erillään toisena päivänä, tämän tutkielman haastattelut pidettiin yhdellä kerralla. (Wengraf 2001.)

Haastattelut alkoivat Wengrafin (2001) mallin mukaisesti vapaan kerronnan vaiheella, jossa haastateltavalle annettiin tilaa kertoa varsin häiriöttömästi oma tarinansa. Tässä vaiheessa keskityin tukemaan kerrontaa empaattisella kuuntelulla, hiljaisuuden sietämisellä sekä fasilitoivilla äänillä ja nonverbaalisilla eleillä kuten sekä Wengraf (2001, 113) että Hyvärinen ja muut (2017, 181) ehdottavat. Toisin kuin Wengrafin (2001, 113) ehdotuksessa pidättäytyä täysin kerrontaan puuttumisesta, saatoinkin harkitusti myös jo ensimmäisen kerronnan vaiheen aikana pyytää haastateltavaa kertomaan tarkentavia esimerkkejä, kuten Hyvärinen ja muut (2017, 181) ehdottavat. Wengrafin (2001, 119–120) mallissa tällaisen haastateltavan kertomuksen syventämisen nähdään kuuluvan haastattelun toiseen vaiheeseen. Omissa haastatteluisiani kuitenkin mallin toinen vaihe nivoutui sekä ensimmäiseen ja kolmanteen vaiheeseen joustavasti.

Kerrontaa viritettiin yhden kysymyksen tai pikemminkin kiinnostuksenosoituksen kautta. Yksinkertaista kertomaan kutsumisen ajatusta tukevat niin Wengraf (2001, 113) kuin Hyvärinen ja muutkin (2017, 179). Kerrontaan kutsu tapahtui laajan tehtävänannon avulla, jossa haastateltavaa pyydettiin ennen kerronnan aloittamista hahmottelemaan paperille aikajana omasta urapolusta kohti yrittäjyyttä. Omaa elämän- ja urapolkua kuvaava aikajana lähtee syntymästä ja päättyy nykyhetkeen. Haastateltavaa pyydettiin hahmottelemaan sen varrelle asioita, joita hän itse kokee merkittäväksi omalle urapolulleen kohti yrittäjyyttä. Useimmissa tapauksissa haastateltavat lähtivät heti tekemään aikajanaa. Jos aistin, että tehtävänanto jäi epäselväksi, saatoinkin tarkentaa, että nuo merkittävät asiat voivat olla esimerkiksi hetkiä, vaiheita, käännekohtia, tai mitä vain asioita, joita he itse pitävät merkittävänä omalle urapolulleen. Korostin, että kuvan tekemiseen saa käyttää itse tarvitsemansa ajan, ennen varsinaisen kerronnan aloittamista. Kuvan työstäminen toimi haastattelussa virikemateriaalina ja ajatusten herättelynä kerrontaa varten (Hyvärinen ym. 2017, 183–184).

Vapaa kerronta kesti haastateltavan kerrontatavan mukaan noin puolesta tunnista tuntiin. Wengrafin (2001, 119) mukaan vapaan kerronnan vaihe kestää niin pitkään, kunnes

haastateltava viestittää, ettei hänellä ole enää mitään lisättävää. Myös näissä haastatteluissa vapaan kerronnan vaihetta jatkettiin niin pitkään, kunnes haastateltava sanallisti jollain tavalla sen, että ovat kertoneet kaiken tarvittavan. Haastateltava saattoi sanoa esimerkiksi “ei-köhän se ollut siinä”. Tällöin vapaan kerronnan vaihe päättyi.

Vapaan kerronnan jälkeen seurasi reflektiivisempi osuus, jossa pureuduttiin kolmeen reflektiiviseen teemaan. Tämä osio kuvasti Wengrafin (2001, 120) haastattelumallin kolmatta osiota, joka on strukturoidumpi ja siinä käsitellään tutkijan määrittelemiä tutkimuksen kannalta oleellisia teemoja. Teemoina haastattelujen viimeisessä osiossa olivat *odottamattomat tapahtumat urapolulla, yksilön ominaisuudet, joista on ollut hyötyä urapolulla sekä ympäristöstä saatu tuki*. Osuus rakentui teemahaastattelumaisesti edeten teemojen varassa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48). Narratiivinen ote kerrontaan johdatteluna jatkui kuitenkin tässäkin osiossa. Usein teemoja oli jo käsitelty vapaan kerronnan kautta, mutta otin ne silti esille kaikkien haastateltavien kanssa. Vaikka aihetta olisi jo käsitelty, teemaan pureutuminen herätti usein lisää pohdintaa aiheesta.

Muotoilin teemoihin johdattelun kaikille haastateltaville suurin piirtein samalla tavalla. Urapolulla ilmenneitä sattumia koskevaa pohdintaa herättelin tähän tapaan: *“Tunnistatko urapolussasi odottamattomia tapahtumia tai asioita, jotka ovat vaikuttaneet urapolkusi muotoutumiseen? Ne voivat olla esimerkiksi tilanteita, tapahtumia, asioita tai mahdollisuuksia, jotka ovat tulleet eteesi ilman, että suunnittelit niitä etukäteen. Ne voivat olla positiivisia tai negatiivisia.”* Yksilön ominaisuuksien käsittelyä puolestaan lähestyttiin kysymällä: *“Tunnistatko itsessäsi joitakin ominaisuuksia, piirteitä, taitoja tai asenteita, joista olet hyötynyt urapolullasi matkalla kohti yrittäjyyttä?”* Usein toin tähän vielä tarkentavan kysymyksen *“Miten ja millaisissa hetkissä nuo ominaisuudet ovat näyttäytyneet?”*. Kolmantena ja viimeisenä reflektiivisenä teemana ollutta ympäristön tukea herättelin kysymällä: *“Kertoisitko vielä kokemuksiasi ja ajatuksiasi ympäristön tuesta yrittäjäytesi rakentumiselle?”*. Haastattelun lopuksi kysyin vielä, onko haastateltavalla jotakin, mitä haluaisi vielä lisätä tai kertoa.

Tutkimuseettisyyden kannalta narratiivisen haastattelun haasteena on, ettei sen kulkua voida tyypillisesti hallita tai ennustaa etukäteen (Hänninen 2008, 125). Vaikka haastatteluun valmistelu tehtiin tutkimuseettisistä näkökulmista huolellisesti, siihen oli mahdotonta vaikuttaa, että haastattelun ennakoimattomuus saattoi tuoda yllätyksiä haastateltavalle. Lisäksi narratiivisen haastattelun syväluotaavan luonteen takia haastateltava saattaa ikään kuin

vahingossa kertoa arkaluontoisia asioita uppoutuessaan kerrontaan. (Hänninen 2008, 121–122.) Kyseinen eettinen haaste saattoi näyttäytyä tässäkin tutkimuksessa.

Tutkimuseettisyyden kannalta on tärkeää huomioida tutkijan ja tutkittavien väliset valtasuhteet. Tutkijalla on aina valta-asema tutkimuksen prosessiin ja lopputulokseen nähden. Narratiivisessa haastattelussa nähdään kuitenkin olevan etuja verrattuna muihin haastattelumenetelmiin. Koska haastattelut olivat enemmän narratiivisvetoisia kuin tutkijavetoisia, oli haastateltavilla moniin muihin tutkimusmenetelmiin nähden enemmän valtaa kertoa oma tarinansa omalla tavallaan. Pysin haastattelutilanteissa hälventämään oman valta-asemani vaikutusta pitämällä kysymykset mahdollisimman avoimina ja kysymään mahdollisimman vähän. (Hänninen 2008, 128.)

4.5 Aineiston analyysi

Ennen aineiston analysointia litteroin haastattelunauhoitukset, jotta sain aineiston helpommin hallittavaan muotoon. On otettava huomioon, että litterointi on merkittävä aineistoon tutustumisen vaihe, jossa aineistoa jo tulkitaan ensimmäisen kerran (Ruusuvuori 2010, 427). Ruusuvuoren (2010, 424–427) mukaan litterointitarkkuuteen vaikuttavat muun muassa tutkimusongelmat ja tutkimusmetodologinen lähestymistapa. Päädyin sanatarkkaan litterointiin, mutta poistin kuitenkin litteroidusta aineistosta täytesanoja ja tuplasanoja, jotta merkittävät kertomukset pääsivät paremmin esiin ja helpommin ymmärrettävään muotoon.

Kun litterointi oli valmis, aloitin varsinaisen analyysin. Analyysi eteni aineistolähtöisellä otteella siten, että muokkasin toimintaani ja analyysin etenemistä kulloinkin aineiston vaatimalla tavalla. Siksi aineiston analyysi muotoutui moninaiseksi. Sattumanvaraisen oppimisen teoria loi pohjan niin tutkimusongelmille kuin aineiston tarkastelullekin. Eskola (2015, 188–189) kutsuu tällaista tapaa teoriasidonnaiseksi tarkoittaen sitä, että analyysi kytkeytyy teoriapohjaan, mutta antaa tilaa myös puhtaasti aineistosta nouseville tulkinnoille. Hyvärisen, Nikanderin ja Ruusuvuoren (2010, 19–20) mukaan täysin aineistolähtöisen analyysin tekeminen onkin käytännössä mahdotonta, sillä tutkimusongelmien asettelussa ja aineiston jäsentelyssä pohjataan väistämättä teoreettisiin käsitteisiin ja teorioihin.

Polkinghornen (1995, 16–19) mukaan narratiivisen analyysin tarkoituksena on muodostaa kokonaiskäsitystä kertomuksesta ja vastata kysymykseen “miten ja miksi kyseiseen lopputulokseen päädyttiin?”. McLeod (2011, 189) puolestaan näkee narratiivisen analyysin ensisijaisena tehtävänä esittää kerrottujen tarinoiden merkityksiä sekä hahmottaa niitä kokonaisuudessaan. Narratiivinen analyysi ei ole tarkkarajainen analyysitekniikka, vaan pikemminkin tutkimuksellinen ote, joka kulkee mukana analyysissä. Narratiivisen analyysin tarkoituksiin voidaan käyttää monenlaisia analyysimenetelmiä. (emt.) Hyödynsin tämän tutkielman analyysissä erilaisia analyysitekniikoita joustavasti tavoitteenani vastata mahdollisimman laajasti tutkimusongelmaan ja muodostaa kattava ymmärrys haastateltavien kertomuksista. Seuraavassa on esitelty aineiston analyysin pääkohdat:

1. Tiivistelmien tekeminen
2. Profilien muodostaminen
3. Sattuman kohtien poimiminen aineistosta
4. Yhteenveto

Tiivistelmien tekeminen

Aloitin lukemalla huolellisesti litteroidun aineiston läpi. Kirjoitin samalla muistiinpanoja ylös aineistosta nousevista asioista ja ajatuksista. Toisella lukukerralla luin jokaisen tarinan yksitellen läpi, ja tein jokaisesta tarinasta tiivistelmän kertomuksen pääkohdista saaden kertomukset helpommin hallittavaan muotoon. McLeod (2011, 189–194) kuvaa tiivistelmien tekemisen olevan yksi narratiivisen analyysin olennaisista tekniikoista. Tiivistelmien tarkoitus oli kuvata mahdollisimman kattavasti haastateltavien kertomuksia omista urapoluistaan. Pyrin tässä vaiheessa tarkkaan aineistolähtöisyyteen.

Muodostin tiivistelmät asettamalla kertomuksen kronologiseen järjestykseen, josta Polkinghornen (1995, 19) mukaan narratiivinen analyysi alkaa. Tämän jälkeen tarkoituksena oli tunnistaa ne elementit, jotka vaikuttavat lopputulokseen, eli yrittäjyyden muotoutumiseen. (emt.) Jätin tarkastelusta pois ne osiot, jotka eivät liity yrittäjyyden rakentumiseen. Tätä kutsutaan Spencen (1986) mukaan narratiiviseksi pehmentämiseksi (Spence 1986). Myös Ruusuvooren (2010, 14–15) mukaan aineiston rajaaminen on perusteltua sen mukaan, mitkä aineiston osat auttavat vastaamaan tutkimusongelmiin ja -kysymyksiin.

Lopuksi kertomuksista tarkasteltiin syiden ja vaikuttajien välisiä suhteita. Tavoitteena oli tunnistaa, mitkä tekijät ovat johtaneet mihinkin, eli mikä vaikutus tapahtumilla ja tarinan elementeillä on toisiinsa (Polkinghorne 1995, 19). Näin sain muodostettua seitsemän tiivistelmää, jotka kuvastivat nuorten yrittäjien urapolkuja ja sitä, mitkä tekijät ovat johtaneet yrittäjyyden muotoutumiseen.

Profiilien muodostaminen

Kun tiivistelmät olivat valmiit, aloin etsiä urapolkuja kuvastavista kertomuksista yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia vertailemalla tiivistelmien kertomuksia toisiinsa. Tarkoitukseni oli muodostaa tiivistelmistä niitä yhdistävä ja kuvastava tarina, joka vastaa kysymykseen *“Miten nuoret yrittäjät jäsentävät sattuman roolia urapoluillaan?”* Huomasin pian, että yksilöiden kertomukset olivat niin erilaisia keskenään, että niiden yhdistäminen hioisi pois liikaa tutkimusongelman kannalta oleellisia yksityiskohtia. Näiden havaintojen pohjalta aloin yhdistellä tiivistelmiä toisiinsa uudella tavalla. Huomasin, että joissakin tarinoissa on enemmän yhtäläisyyksiä keskenään kuin toisissa siinä, millaisena sattuman ja yrittäjyyden muotoutumisen suhde kerrottiin.

Näiden havaintojen valossa luokittelin kertomukset luokkiin. Hyvärisen ja muiden (2010, 25) mukaan analyysi ja aineiston jäsentely selkiytyvät ja kirkastuvat, kun analysoitava ilmiö järjestellään alustaviin luokkiin. Kun luokittelu alkoi hahmottua, kokeilin muodostaa kullekin profiilille kyseiseen luokkaan kuuluvia kertomuksia yhdistelevän tarinan testaten luokkien toimivuutta ja koheesiota. Polkinghornen (1995, 16) mukaan analyttinen tarinan muodostaminen aineistosta tapahtuu jatkuvana vuoropuheluna kerätyn aineiston ja muodostuvan tarinan välillä. Muodostuvaa tarinaa on jatkuvasti verrattava ja palautettava takaisin aineistoon. Jos vaikuttaa siltä, että aineiston useat osiot ovat ristiriidassa muodostuvan tarinan kanssa, on tarinaa muutettava ja peilattava sitä uudelleen aineistoon. (emt.) Etenin tällä tavalla luokkia kuvastavien tarinoiden muodostuksen kanssa. Siten luokittelu ja sitä kuvastavat tarinat jäsenyivät lopulliseen muotoonsa, joka koostuu neljästä luokasta. Nämä luokat, joita tässä tutkielmassa kutsutaan profiileiksi kuvastavat kukin erilaista tapaa nähdä sattuma osana yrittäjäpolun muotoutumista. Nimesin ryhmät sen mukaan, miten ne kuvastavat kyseisten ryhmään kuuluvien suhdetta yrittäjyyden muotoutumiseen. Ryhmät ovat nimeltään *tavoiteltu yrittäjyys, rakennettu yrittäjyys, välineellinen yrittäjyys ja ajautunut yrittäjyys* Profiilit esitellään ensimmäisessä tulosluvussa 5.

Sattuman kohtien poimiminen aineistosta

Eri profiileissa sattuman rooli osana urapolkua näyttäytyi eri tavoin. Tästä huolimatta halusin vielä syventää sattumista kertomisen tarkastelua profiilien rajojen ulkopuolelle. Poimin aineistosta kaikki kohdat, joissa kuvattiin sattuman hetkiä ja kokemuksia. Tavoitteena oli hahmottaa tapahtumakulkuja sattumina koettujen hetkien taustalla. Kyseinen vaihe vaati monta aineiston lukukertaa ja sattumankohtien kerronnan huolellista tarkastelua. Haasteena oli, että sattumat näyttivät nivoutuvan koko urakertomukseen, joten pelkkien sattuman hetkien irrottaminen kerronnasta tuotti haasteita. Lopulta kuitenkin jaottelin sattuman hetkiin liittyvän kerronnan kuvastamaan sattumien ilmenemiseen liittyviä prosesseja ja sattumien hyödyntämiseen liittyviä prosesseja. Näitä on kuvattu toisessa tulosluvussa 6.

Yhteenveto

Lopuksi tarkoituksena oli luoda aiemmista analyysin vaiheista koko aineistoa kokoava yhteenveto tutkimastani ilmiöstä eli sattumien roolista osana nuorten yrittäjien urapolkuja. Kiviniemen (2015, 82–84) mukaan laadullisissa analyysissä keskeistä on muodostaa koko aineistoa kokoava ja kuvaava synteesi, jonka avulla voidaan hahmottaa aineiston kokonaiskuvaa. Tämä vaatii usein monia analyysin vaiheita ja aineiston järjestelyä uusilla tavoilla. (emt.) Vertailin profiileista muodostettuja tarinoita toisiinsa ja aloin yhdistellä niiden elementtejä laajemmaksi kokonaisuudeksi. Havainnollistamaan muodostin visualisoivan kaavion, joka kuvaa yrittäjäpolun muotoutumista kokonaisuudessaan. Testasin muodostamaani synteesiä vertaamalla sitä kuhunkin yrittäjäprofiiliin sekä kuhunkin haastattelukertomuksesta muodostettuun tiivistelmään erikseen. Näin aineiston ja visualisoinnin vuoropuheluna muodostui lopulta kokoava kuvaus haastateltujen nuorten yrittäjien yrittäjäpoluista. Se esitellään tulosten yhteenvetona luvussa 7. Muun muassa Hyvärinen, Nikander ja Ruusuvuori (2010, 26) tukevat ajatusta visualisointien tekemisestä analyysin apuvälineenä tiiviin kokonaiskäsityksen saamiseksi.

Seuraavissa luvuissa 5, 6 ja 7 raportoidaan tutkielman tuloksia ja vastataan tutkimuskysymykseen: *“Miten nuoret yrittäjät jäsentävät sattuman roolia urapoluillaan?”*. Ensimmäisessä tulosluvussa tarkastellaan sitä, miten nuoret yrittäjät hahmottavat sattuman roolia osana yrittäjyyden muotoutumista kokonaisuudessaan. Toisessa tulosluvussa puolestaan tarkastellaan yksittäisten sattumankokemusten taustalla vaikuttavia prosesseja. Kolmannessa ja viimeisessä tulosluvussa vedetään yhteen tuloksia ja hahmotellaan visualisoinnin avulla kokonaiskuvaa sattumista osana haastattemieni nuorten yrittäjien urakertomuksia.

5 SATTUMAN ROOLI YRITTÄJYYDEN MUOTOUTUMISESSA

Tässä luvussa tarkastellaan aineistolähtöisesti sitä, miten nuoret yrittäjät jäsentävät sattuman roolia suhteessa yrittäjyyden muotoutumiseen. Nuoret yrittäjät kertovat urapolustaan sekä sen varrella tapahtuneista yrittäjyyteen johtaneista prosesseista eri tavoin. Näissä yrittäjyyden muotoutumisen kerronnan tavoissa näyttäytyy eroja siinä, millaiseksi sattuman ja oman toiminnan suhde nähtiin sekä millä tavoin sattuman ajateltiin vaikuttaneen urapolkuun. Näiden erilaisten kerronnan tapojen perusteella aineistosta muodostui neljä erilaista profiilia, joista kukin edustaa omanlaisiaan yrittäjyyden muotoutumisen prosesseja sekä sattuman erilaista roolia osana yrittäjyyskertomusta. Profiilit ovat nimeltään *tavoiteltu yrittäjyys*, *väli-neellinen yrittäjyys*, *rakennettu yrittäjyys* ja *ajautunut yrittäjyys*. Kolmeen ensimmäiseen yrittäjyyden muotoutumisen profiiliin lukeutuu kuhunkin kaksi urakertomusta ja viimeisimpään yksi. Seuraavissa alaluvuissa yrittäjäpolun muotoutumista ja sattuman jäsentämisen tapoja osana urapolkuja tarkastellaan erikseen kunkin profiilin kautta.

5.1 Tavoiteltu yrittäjyys

Tavoiteltu yrittäjyys –profiiliin lukeutuu kaksi nuorta yrittäjää (H1 ja H5). He kuvasivat kiinnostuneensa yrittäjyydestä niin, että yrittäjyys muodostui heidän elämässään ja urahaaveissaan itseisarvoksi. Itseisarvolla tarkoitetaan jotakin asiaa, joka on itsessään henkilölle merkittävä ja tavoittelemisen arvoinen (Callicott 2006, 36). Molemmat profiiliin kuuluvat nuoret yrittäjät kertovat yrittäjäksi ryhtymisen taustalla vaikuttaneen oma into ja tahto yritteliäisyyttä kohtaan. Innon kerrotaan vieneen heitä vahvasti kohti yrittäjyyttä.

Sanotaan et ihan pikkupojasta asti ollu sellanen joku draivi et jotain haluu tehdä. Et jotain sisällä puskee vähän enemmän [--] jotenki semmonen et jotain haluu tehdä ja jotain sieltä on aina puskenu silleen pintaan. Ja et on ollu sellast draivii ja kunnianhimoa. (H5)

H5 kuvaa oman yrittäjyyden muotoutumisen lähteneen varhain liikkeelle omasta luonnollisesta halusta tehdä jotain omaa. Molemmat tähän yrittäjyyden muotoutumisen profiiliin kuuluvat kertovatkin yrittäjyyden luonnolliseksi osaksi omaa urapolkua. Täten yrittäjyys itsessään ei tähän profiiliin lukeutuvien nuorten yrittäjien urakertomuksissa näyttäytyä sattumanvaraisena. Kyseiset nuoret yrittäjät kertovat sisäistäneensä jo varhain yrittäjyyteen perinteisesti kulttuurissamme liitettyjä ominaisuuksia, kuten yllä olevassa otteessa kuvattua kunnianhimoa. Seuraavassa otteessa H1 kertoo itsensä yrittäjähenkiseksi ja liittää samoja piirteitä omaan isäänsä.

Oma iskä on ollu kans semmonen vähän niinku yrittäjähenkinen vaikei yrittäjä oo ollu. Mut niinku nuoresta asti on kehitelty omanlaisia tai erilaisii juttuja sit niinku niis työpaikoissa missä on ollu. Ja ollu, tai on semmonen suht luova tyyppi. Tai tykkää niinku tehdä sellast kehittämistyötä tai sellast luovaa työtä. Ja mä aattelen et ites on siin suhtees samoi piirteitä et ne on semmosii asioista mistä nauttii, et pääsee ite tekee ja kehittää ja mieltii ja näin. (H1)

H1 kuvaa oman isänsä edustavan yrittäjähenkisyyttä. Tämän voidaan ajatella liittyvän kulttuuriin ajatuksiin siitä, millainen on yrittäjähenkinen ihminen. Yrittäjähenkisyyden kuvauksiin hän liittää kerronnassaan muun muassa luovuutta ja asioiden omaehtoista kehittäilyä. Hän kertoo sisäistäneensä ja ikään kuin perineensä isältään yrittäjähenkisiä piirteitä. Tässä profiilissa yrittäjyys kerrotaankin ikään kuin sisäsyntyiseksi ominaisuudeksi, jonka kerrotaan näyttäneen jo lapsuudessa. Näissä kertomuksissa yrittäjyyden nähdään perustuvan sattumanvaraisuuden sijaan tietynlaisiin yrittäjän yksilöllisiin psykologisiin ominaisuuksiin (Huuskonen 1992, 44; Parker 2004, 76–78).

Tähän profiiliin kuuluvat henkilöt kertovat yrittäjäpolun taustalla tietynlaisten ominaisuuksien lisäksi vaikuttaneen oma yrittäjävalmius, joka on toiminut kimmokkeena yrittäjyyden muotoutumiselle. Sen ansiosta he ovat olleet ikään kuin halukkaita ja valmiita tarttumaan erilaisiin yritysideoihin ja -mahdollisuuksiin. Yrittäjyys on ollut heille pitkään toivottua, mutta sen toteutumismuoto arvaamatonta ja yllättävää. Seuraavissa otteissa kuvataan yrittäjyysvalmiuden ilmenemistä urapoluilla:

Ollaa me aina fiilistelty kavereidenkaa et ois niin unelma vaan perustaa kaveriporukal joku yritys ja [--] Ois kiva niinku tehdä yhes hommii ja itellemme hommii ja näin [--] ollaa siis aina oltu sillee et vitsi et meiän pitää saada joku idea ja lähettää vaan tekee (H1)

[--] ja sillon ehkä yrittäjyys tuntu sellaselt et sitä aatteli jotenki niin naiivisti et mikä nyt vois olla, et jos joku vaan antais jonku hyvän liikeidean tai jos jostain jotain tupsahtais niin. (H5)

Koska yrittäjyys nähtiin näissä kertomuksissa toivottuna, ei yrittäjäksi ryhtymiseen itsessään kerrottu liittyvän sattuman vaikutusta. Yrittäjäksi ryhtyminen nähtiin luonnollisena sekä omaan intoon ja valmiuteen pohjautuvana. Tästä huolimatta molemmat profiilin edustajat kertovat sattuman roolista yrittäjäpolun lopullisen hahmottumisen osalta. Vaikka yrittäjyys koettiin itselle itsestään selvänä tavoitteena, sattuman vaikutusta nähtiin siinä, millä lailla yrittäjyyden mahdollisuus avautui. Halu yrittäjäksi kerrottiin ikään kuin sisäsyntyisenä piirteenä ja yrittäjähenkisyytenä, mutta lopullisen yrittäjyyden muotoutuminen nähtiin sattuman värittämänä. H5 kiteyttää kerronnan lopuksi oman yrittäjyyskertomuksensa viittaamalla siihen, millä tavoin hän käsittää sattuman vaikutusta omalla urapolullaan:

Et siin on kyl varmaan se urapolku, et miten päädyin just yrittäjäksi. Mut sanotaan, et se on ollu ehk jollain taval tosi pitkälti vaan sattumien summa se koko juttu. Ja se oli oikeeseen tai väärään aikaan tulleita sattumia toisaalla, josta sit vaan syntyy se [yrittäjäpolku] [--] Se, et se tapahtu just tollon se yrittäjäksi siirtyminen, niin se oli tavallaan sattumaa, mut tavallaan vaan aukes se väylä, mitä sisällä kiehu, niin sit vaan tuli se väylä siihen. (H5)

Ote kiteyttää tähän profiiliin kuuluvien nuorten yrittäjien kerronnasta nousseet ajatukset sattuman roolista omilla yrittäjäpoluillaan. Vaikka yrittäjäksi ryhtyminen näyttäytyi oman suunnitelmallisuuden ja kontrollin tuotoksena, nähtiin sattuman vaikutusta lopullisen yrittäjyysväylän avautumisessa. Ote kuvastaa aiemmissa tutkimuksissa muodostettua käsitystä siitä, että sattumat ovat tiettyyn aikaan ja paikkaan sitoutuneita. Sattumissa on kyse sopivasta ajoituksesta, missä henkilön toiminta johtaa hänet onnekkaasti yhteen jonkin toisen toiminnan kanssa. Tätä kutsutaan absoluuttiseksi yhteensattumaksi ja se näyttäytyy hetkenä, jossa henkilö sattuu olemaan oikeassa paikassa oikeaan aikaan. (Helttuala 2015, 101–102.)

Molemmat tähän profiiliin kuuluvat henkilöt ovat miesoletettuja. Voi tietenkin olla, että se on vain sattumaa. Sattuman mahdollisuudesta huolimatta ei voida olla ottamatta huomioon toista tulkintaa, jonka mukaan tämä voi liittyä siihen, että yrittäjyydessä ja yrittäjähengi-

syydessä korostetaan maskuliinisiksi luettuja ominaisuuksia (Korhonen 2012, 56). Näihin ominaisuuksiin lukeutuu muun muassa yllä mainittu kunnianhimo, mikä näkyy kummankin tämän profiilin yrittäjän kerronnassa. Voidaan miettiä sisäistävätkö pojat ja miehet herkemmin ja rohkeammin yrittäjähenkisiä piirteitä itseensä, sillä yrittäjyydessä ja yrittäjähenkisyydessä korostuvat maskuliiniset piirteet. Näin ollen miesoletetuille on luontaisempaa ja ikään kuin sallitumpaa käyttäytyä yrittäjähenkisesti ja suuntautua yrittäjyyteen.

5.2 Välineellinen yrittäjyys

Välineellinen yrittäjyys -profiilin kertomukset näyttävät *tavoiteltu yrittäjyys* -profiilin kertomusten vastakohtana suhteessa yrittäjyyden muotoutumiseen. *Tavoiteltu yrittäjyys* -profiilissa tavoitteena oli yrittäjyys, mutta yrittäjyyden aiheen kerrottiin valikoituneen sattuman kautta. *Välineellinen yrittäjyys* -profiilin kertomuksissa puolestaan tietty aihe tai ala näyttää tavoittelun kohteena, jonka toteuttamismuodoksi yrittäjyys sattumanvaraisesti rakentuu. Profiiliin lukeutuu kaksi yrittäjäkertomusta, joita edustavat H6 ja H7. Seuraavassa otteessa H6 kuvaa yrittäjäksi päättymisen sattumanvaraisuuden kokemusta kutsumalla itseään “vahinkoyrittäjäksi”:

Mä oon sellanen vahinkoyrittäjä. Ku on semmosia ihmisiä, jotka lähtee yrittäjäsuvusta tai -perheestä ja joko perii jonku yrityksen tai on aina ollu mentaliteetiltään sellanen, et must tulee yrittäjä ja mä haluan tehdä bisneksii. Se on tullu mulle tavallaan sitä kautta, et mä löysin intohimoni täst tiedekasvatuksen parista, ja tää oli se muoto, mikä oli paras ja sopi mun persoonalle. [--] koska tosiaan kun mä en oo semmonen, mitä niitä löytyy sellasii sarjayrittäjiä, jotka on yrittämisen takia yrittäjiä. Et mä koen, että mä oon intohimosta kasvatukseen, opetukseen ja opetusalaan, niin mä oon yrittäjä. Se on mun tapa kontribuoida se. (H6)

Tässä kuvauksessa yrittäjyyteen liitetään tietynlaisia kulttuurisia ajatuksia siitä, kuka tai millainen on yrittäjä. Toisin kuin *tavoiteltu yrittäjyys* -profiilin edustajat, *välineellinen yrittäjyys* -profiiliin kuuluvat henkilöt ottavat etäisyyttä kyseisestä yrittäjyyskuvasta. Yllä H6 kuvaa näkevänsä yrittäjyyden rakentuvan perinteisesti sisäisestä tai esimerkiksi perheen kautta sisäistetystä halusta ryhtyä yrittäjäksi. Hän ei koe itsensä kuuluvan kyseiseen yrittäjyyskuvaukseen, ja siten hän kuvaa itseään “vahinkoyrittäjäksi”. Näissä kertomuksissa yrittäjäksi ryhtyminen piiryy yllättäväksi vahingoksi tai sattumaksi, sillä alkuperäisenä aikeena ei ollut

yrittäjäksi ryhtyminen. Yrittäjyysaikeiden sijasta ammatillisissa tavoitteissa korostuvat tietyn alan tai aiheen parissa työskentely.

Mut sit mä olin silleen et ei vitsi, kyl tää on niin siisti [--] ja se oli paras, tai se on edelleen paras työ, mitä mul on koskaa ollu. Se oli aivan ihanaa kaikin puolin. Se pedagogiikka oli todella freesiä. Se oli tosi kokeilevaa, siel pääs tavallaan testaamaan mikä toimii, ja paljon keskusteluu siitä ja luovaa ja hauskaa [--] Ja sit mä mietin et hitsi, tätä mä haluisin (...) tää ois mun juttu niin paljon, et mä haluisin tätä tehdä työkseni. (H6)

Kuten yllä kuvataan, tähän profiiliin kuuluvilla henkilöillä oman uran suuntaajana kerrotaan toimineen tiedostettu käsitys omista ammatillisista kiinnostuksenkohteista. Yllä olevassa otteessa H6 kuvaa hetkeä, jolloin hän kokeilun kautta oivalsi haluavansa tehdä työtä tiedekasvatuksen parissa. Oman kiinnostuksen tiedostaminen näyttää toimineen suuntaajana omalla urapolulla kohti omien kiinnostusten mukaisia töitä. Yrityksen perustamista puolestaan ei pidetä itsessään yhtä merkittävänä. Omista aiemmista ammatillisista kiinnostuksistaan ja suunnista puhuessaan tähän profiiliin kuuluvat henkilöt eivät puhu yrittämisestä lainkaan. Sen sijaan he puhuvat haaveistaan liittyen tietyn alan tai aiheen parissa työskentelyyn. Yrittäjyyden kerrotaankin muotoutuneen sattumanvaraisesti omien kiinnostuksenkohteiden parissa työskentelyn pohjalle.

Mähän en ees muista koska mä oon mun yrityksen perustanu (...) Että se kertoo jo vähän [--] Se oli niin iso projekti, siit sai niin hyvin rahaa, niin mä pystyin perustaa yrityksen ja palkkaa mun ekan työntekijän. Et se projekti mahdollisti sen, että mul saatto olla eka työntekijä [--] Ja mä halusin perustaa sen firman sil ajatuksella, et mä palkkaan ihmisiä siihen. Et mä en aio tehdä asioita yksin. Niin se oli sit se askel. (H7)

H7 kuvaa syitänsä yrityksen perustamiselle. Kerronnasta kuvastuu, että yrittäjyyttä itsessään ei kerrota itselle merkittävänä. Merkittävämpänä nähdään ne asiat, joita yrittäjyys mahdollistaa. Tällaisina näyttäytyvät isojen projektien toteutus ja yhdessä työskentely. Yrittäjyys rakentui tässä tapauksessa käytännön syistä mahdollistamaan ensisijaista ammatillista tavoitetta. Kerronta viittaa siihen, että yrittäjyyttä pidetään omalla uralla ikään kuin välinearvona. Välinearvo on jokin asia, joka on henkilölle tärkeää siksi, että sen kautta voidaan saavuttaa jotakin, mikä on henkilölle itsessään merkittävää ja tärkeää (Callicott 2006, 36). Itseisarvoksi puolestaan näyttäisi piirtyvän näissä urakertomuksissa tietyllä alalla ja tiettyjen teemojen ja asioiden parissa työskentely. Tämän profiilin kertomuksissa sattuman rooli omalla urapolulla näyttäytyykin oman työnteonmuodon muuttumisesta yrittäjyysmuotoiseksi.

5.3 Rakennettu yrittäjyys

Kolmas yrittäjyyden muotoutumisen profiili on nimeltään *rakennettu yrittäjyys*. Kahteen edellä esiteltyyn profiiliin verrattuna tähän profiiliin lukeutuvien nuorten yrittäjien uraker-
tomuksissa sattuman ei nähty linkittyvän niin vahvasti urapolun muotoutumiseen. Yrittäjyys koetaan ja kerrotaan itse rakennettuna omien suunnitelmien ja yritysideoiden kautta. Siten sattumalla kerrotaan olleen vähemmän roolia urapolun muotoutumisessa kuin aiemmin esiteltyissä profiileissa. *Tavoiteltu yrittäjyys* -profiilissa sattumaksi kerrottiin se, millaisen yritys-
mahdollisuuden varaan yrittäjyys lopulta rakentui ja *välineellinen yrittäjyys* -profiilissa puolestaan sattumaksi piirtyi se, että yrittäjyys muotoutui työn muodoksi. Tähän profiiliin kuuluvat H2 ja H3 puolestaan eivät kerro sattuman roolia yhtä merkittävänä. Sen sijaan he kertovat rakentaneensa suunnitelmallisesti omaa yrittäjyyttään. Oma suunnitelmallisuus muodostuu ikään kuin sattumanvaraisuuden vastakohdaksi.

Mä aloin oikeesti miettimään sitä et okei et jos mä niinku kymmenen vuoden päästä haluan olla kuuluisa sisustussuunnittelija niin (...) Sit ku mä aloin niinku laskee sit takaperin et jos mä kymmenen vuoden pääst oon tuola nii mitä se vaatii et mä oon niinku viiden vuoden päästä ja missä mä olisin parin vuoden päästä ja niinku (...) et sitku alko sitä breikkaamaan pienempiin osiin, nii sit tajus, et ei hemmetti, et kylhän mun täytyy nyt alkaa tekee niit hommia sen eteen (...) Eikä se oo vaan sillee et sit kymmenen vuoden päästä mä oon yhtäkkiä kuuluisa sisustussuunnittelija [--] nii sit pisti niinku tajuumaan, et nyt pitää alkaa tehdä niinku hommia et ne ei vaan tapahdu, jos sä et itse niitä tee ja alota sitä, niiku pistä pyörää pyörimään. (H2)

Yllä olevasta kerronnassa yrittäjäpolkua kannattelevaksi tekijäksi piiryy sattuman sijasta tarkka suunnitelmallisuus. Haastateltavan kerronnassaan korostuu oma aktiivinen toiminta suhteessa oman urapolun muotoutumiseen kertoessaan itsensä oman yrittäjyytensä rakentajana. Vaikka muissakin profiileissa nähdään haastateltavien kokemaa suunnitelmallisuutta ja aktiivista toimintaa suhteessa omaan uraansa, korostuu se tähän profiiliin kuuluvien haastateltavien kerronnassa entistä vahvemmin. Myös toinen profiiliin kuuluvista nuorista yrittäjistä kertoo yrittäjyyden rakentuneen omien ideoidensa ja niiden toteuttamisen pohjalle:

Meil oli paljon ideoita [--] Sit me selviteltiin vähän et mitä täs on mahdollista alottaa Suomessa, et miten sitä tuetaan Suomessa sitä yrittäjyyttä [--] Ja sit se siit oikeestaan lähti, ku mä olin silleen, et mä haluan rakentaa saunan [--] Sit me mietittiin, et sithän me voitais vuokraa sitä ja opettaa niit joogajuttuja ja yhdistää niitä. [--] Ja sit yks [ystävä] nii sil on sellanen yritys, niin se innostu kans siitä. Sit me kolmistaan [kumppani], minä ja [kaveri] aateltiin, et tehään sellanen [osakeyhtiö] (H3)

Suunnitelmallisen yrittäjyyden rakentamisen taustalla kerrotaan vaikuttaneen sekä kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan, kuten *tavoiteltu yrittäjyys* -profiilin edustajilla, että kiinnostus tietystä alasta tai aiheesta, kuten *välineellinen yrittäjyys* -profiilin edustajilla. Näiden yhteisvaikutuksen nähdään toimineen oman yrittäjäpolun muotoutumisen taustalla.

Ensimmäinen semmonen muisto, mikä mul tulee tähän sisustussuunnitteluun liittyen niin on se ku äiti aina kerto ku kuusvuotiaana me muutettiin uuteen kämppään ja mä sain oman huoneen [--] Nii mul oli semmonen kunnon niinku et minä halusin itse sisustaa sen huoneen ja oli tosi semmonen niinku tarkka et niitten kaikkien pitää sointua yhteen ja [--] Ja jossain niissä kohdin sitte se on ollu semmonen minkä mä oon aina ilmottanu mun niinku haaveammattina, että musta tulee sisustussuunnittelija isona (H2)

Tässä otteessa H2 kuvaa sisustussuunnittelun olleen hänen haaveammattinsa jo lapsesta asti. Hän kuvaakin sisustussuunnittelun kulkeneen ajatuksissaan ja urahaaveissaan taustalla läpi urapolun. Hän kertoo kiinnostuksen alkaneen jo lapsuudessa ja muotoutuneen ikään kuin sisäsyntyisesti. Profiilin edustajat kertovat uraa eteenpäin vetävinä tekijöinä toimineen tiettyä alaa ja aihealuetta kohtaan muodostuneen kiinnostuksen lisäksi myös kiinnostuminen yrittäjyydestä:

Osallistuttiin semmoseen [startup ohjelmaan] semmosella meiän niinku [yrityksen] kanssa. [--] Niin siitä ehkä jäi semmonen niinku et okei et tää yrittäminen on aika siistii (...) mut se ei ollu sit se meiän firman ajatus nii se ei ollu sit se mitä ois lähteny viemää sit sen enempä eteenpäin (...) Mutta niinkun ne sanoki sielä jälkikäteen nää tän kesän [ohjelman] vetäjät, et ne kyl huomaa, et mussa oli ihmisenä sellasta niinkun yrittäjähenkistä (...) tai et oltiin päästy myös muun muassa sen takia sinne (H2)

Kyseisessä otteessa H2 kuvaa kiinnostuneensa yrittäjyydestä yrityskokeilun kautta. Hän kertoo tätä kautta oivaltaneensa, että yrittäminen on hänelle mielekästä. Lisäksi hän puhuu oman yrittäjähenkisyytensä huomaamisesta kyseisen kokeilun kautta. Hän kertoo ympäristön vahvistuksen kautta sisäistäneensä itseensä kulttuurisen käsityksen yrittäjähenkisestä ihmisestä, josta myös *tavoitteellinen yrittäjyys* -profiilin edustajat puhuvat. H2 kuitenkin kertoo, ettei kyseinen yrityskokeilu tuntunut sellaiselta, jota hän olisi halunnut ryhtyä viemään eteenpäin. Hänellä vaikutti edelleen taustalla kiinnostus sisustussuunnittelualaa kohtaan.

Kummatkin tähän profiiliin lukeutuvat nuoret yrittäjät kertovat yrittäjyyden kokeilun ikään kuin toimineen innoittajana oman yritysideoitsemiselle. Yrittäjyyden muotoutuminen rakentui lopulta sen alan tai aihealueen ympärille, josta he olivat ennestään kiinnostuneita. Näiden tekijöiden yhteisvaikutuksessa nähdään yrittäjyyden muotoutuneen oman suunnitelmallisen toiminnan ansiosta. Tämä näyttäytyy heidän kerronnassaan ikään kuin sattumanvaraisuuden vastakohtana. Näin ollen sattumanvaraisuudesta ei puhuta lähes lainkaan osana urapolun muotoutumista.

5.4 Ajautunut yrittäjyys

Ajautunut yrittäjyys –profiiliin kuuluvan nuoren yrittäjän urakertomus on hieman poikkeava muihin kertomuksiin verrattuna. Muissa tapauksissa yrittäjäpolun rakentuminen näyttöytyi perustuvan omien kiinnostusten ohjaamalle aktiiviselle toiminnalle. *Tavoiteltu yrittäjyys* -profiilin edustajat kertovat suuntautuneensa tietoisesti kohti yrittäjyyttä. *Välineellinen yrittäjyys* -profiilin edustajat tavoittelivat tiettyjen alojen ja aiheiden parissa työskentelyä, johon yrittäjyys lopulta tarjosi yllättävän toteuttamisväylän. *Rakennettu yrittäjyys* –profiiliin kuuluvat nuoret yrittäjät puolestaan kertovat ryhtyneensä suunnitelmallisesti toteuttamaan omaa yritysideoitsemista. Muiden nuorten yrittäjien kertomuksissa omat tiedostetut kiinnostuksenkohteet sekä niiden herättämä aktiivinen toiminta näyttivät suuntaavan urapolkua. *Ajautunut yrittäjyys* -profiilia edustava H4 puolestaan kertoo ajautuneensa yrittäjäksi täysin sattuman kautta. Tästä syystä kyseinen profiili on nimetty ajautuneeksi yrittäjyydeksi.

Se [yrityksen perustaminen] vaan niinku tapahtu. Et emmä sitä niinku alun perin suunnitellu (H4)

Tämän profiilin edustajan kerronnassa sattuman rooli osana omaa urapolkua hahmottuu suuremmaksi suhteessa muiden yrittäjien kertomuksiin. Vaikka *tavoiteltu yrittäjyys*- ja *välineellinen yrittäjyys* -profiileissa sattuman vaikutus osana urapolkua nähdään merkittävänä, kerrotaan sen kuitenkin vaikuttaneen urapolun muotoutumiseen oman suunnitelmallisen toiminnan ohella. Näistä poiketen *ajautunut yrittäjyys* -profiilin edustaja kertoo oman yrittäjäpolunsa muotoutumisen lähes täysin sattumanvaraisena nähden sattuman vaikutuksen omaa suunnitelmallisuutta huomattavasti suurempana tekijänä yrittäjäpolun muotoutumisessa.

Sitte me oltiin vuos oltu koulussa ja sit meil alko semmonen yrityskurssi. Me mentiin sinne kolmistaan [kahden opiskelukaverin kanssa]. Perustettiin siellä [nykyinen yritys], silleen leikkinä. Sit me mietittiin sen kurssin jälkeen et ei hitsi [--] et mitä jos se ois sitte [--] ku me oltiin käyty se yrityskurssi niin siin tuli et, täähän on sikakivaa. Et se oli ehkä semmonen iso kolaus (H4)

H4 kuvaa yrittäjyyden muotoutuneen ikään kuin leikkinä ystävien kanssa perustetun yrityksen kautta. Kurssityönä toteutettu kokeilu herättikin yllättäen hänessä ja hänen ystäviensä kiinnostuksen yrittäjyyttä kohtaan. Näin ollen hän kuvaa yritysideaan ja yrittäjyyden muotoutuneen ikään kuin vahingossa ja yllättäen ja on siten rinnastettavissa sattumaan. Tämä näyttäytyy muihin kertomuksiin nähden päinvastaisena siinä mielessä, että yrittäjyyden kerrotaan muotoutuneen alustavassa muodossaan ensin ja kiinnostuksen sekä ajatuksen yrittäjyyttä kohtaan vasta sen jälkeen. Muissa kertomuksissa puolestaan tapahtumakulku kerrotaan toisin päin: yrittäjyyden muotoutumiseen taustalla kerrotaan vaikuttaneen omiin päämääriin liittyviä aktiivisia prosesseja, jotka lopulta johtivat yrittäjyyden muotoutumiseen. Tästä syystä H4:n kerronnassa yrittäjyyden ja urapolun muotoutumisen taustalla näyttäytyy sattuman vaikutus vahvemmin kuin muissa kertomuksissa.

Profiilien kautta muodostuu käsitys siitä, että nuoret yrittäjät hahmottavat kovin eri tavoin sattuman roolia osana oman urapolkunsu muotoutumista. Osa näki sattumanvaraisuuden merkittävänä urapolkua eteenpäin vieneenä tekijänä. Toiset taas painottivat urapolkunsu muotoutumisessa enemmän oman toiminnan roolia, jonka näkivät sattumanvaraisuuden vastakohtana. Seuraavassa luvussa tarkastellaan lähemmin nuorten yrittäjien kerrontaa liittyen kokemuksiin urasattumista. Tarkoituksena on tavoittaa, miten haastateltavat puhuvat tapahtumista ja tekijöistä urasattumien taustalla

6 SATTUMAN PROSESSIT URAPOLULLA

Tässä luvussa syvennetään ymmärrystä sattumista osana urapolkua ja hahmotetaan niiden taustalla vaikuttavia prosesseja. Tarkastelu on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osiossa tarkastellaan sitä, millä tavoin nuoret yrittäjät jäsentelevät onnekkaiden urasattumien ilmestymiseen liittyviä syitä ja tekijöitä. Toisessa osassa puolestaan tarkastellaan niitä tekijöitä, joiden kerrotaan vaikuttaneen onnekaista urasattumista hyötymiseen.

6.1 Onnekkaiden urasattumien ilmestyminen

Haastateltavat nuoret yrittäjät puhuvat sattumasta uraansa liittyvissä tilanteissa, joissa jokin asia on tapahtunut yllätyksellisesti ilman omaa tietoista suunnittelua ja kontrollia. Siitä huolimatta, että sattumat käsitetään ennakoimattomina asioina, on nuorten yrittäjien kerronnasta löydettävissä pyrkimystä ymmärtää ja jäsenellä prosesseja sattumana koettujen tapahtumien taustalla. Tässä luvussa tarkastellaan haastateltavien tapoja jäsenellä ja ymmärtää onnekkaiden urasattumien ilmestymistä. Seuraavassa otteessa eräs haastateltavista kertoo omasta asennoitumisestaan urasattumiin.

Mut sit se [yritysideoiden miettiminen] tuntu vaikeelt et yleensä ne ideat tulee sillee ihan vaa (...) sä törmäät johonki vaik (...) siis tosi random tilanteis tai niinku hetkissä (...) voi olla et yhtäkkii suihkussa vaan tajuut jonku jutun tai sä tapaat jonku ihmisen (...) sä juttelet sen kaa ja siit nousee joku (...) tai nehän niinku voi nousta ihan mist vaan (...) ja sit tuntuu et jos sä vaa miettimäl mietit nii ei se sillee tuu (...) Ni sit jotenki ajatteli et no (...) nyt ku on vähän suuntautunu näihin juttuihi ku pääs tännekki yrittäjyysyhteisöön [--] nii ihan salee jossai vaihees tulee kyl vastaa niinku joku mahis (...) Et sit se sillee hautu ajatuksissaa [--] Et oli kyl sellanen valmius, et jos tulee hyvä mahis nii mä heti lähen siihen (H1)

H1 kuvaa, että hänen asennoitumisensa sattumiin osana urapolkua on muuttunut hänen uransa aikana. Hän kertoo muutoksen tapahtuneen uran tietoista rakentamista korostavasta ajattelusta enemmän sattuman roolia urapolun rakentajana korostavaksi. Hän kuvailee, kuinka hän yritti aiemmin tietoisesti miettiä ja keksiä ratkaisuja ja yritysideoita, jotka veisivät urapolkua toivottuun suuntaan. Lopulta hän kertoo ikään kuin antautuneensa urasattumille. Kerronnasta on hahmotettavissa kulttuurinen katsontatapa asennoitua sattumiin asioiden mahdollistajana. Kulttuurisessa puheessa on vallalla näkemys, jossa yksilöä kehoitetaan olemaan yrittämättä ja olemaan tietoisesti läsnä tilanteissa. Tällainen asennoituminen on linjassa Krumboltzin (1998) sattumanvaraisen oppimisen teorian näkemysten kanssa. Niissä sattumista ja odottamattomista tilanteista hyötymisen taustalla nähdään vaikuttavan sattumiin asennoituminen luonnollisena ja jopa toivottuna osana urapolkua. Tällaisen asennoitumisen nähdään avaavan yksilön valmiutta kohdata ja ottaa vastaan onnekkaita sattumia (Krumboltz 1998, 562.)

Sattuman ennakoimattomasta luonteesta huolimatta H1 asemoi itsensä kerronnassaan aktiiviseen rooliin. Hän puhuu omasta roolistaan suhteessa urasattumien ilmestymiseen tietynlaisena valmiutena vastaanottaa onnekkaita urasattumia. Hän kuvaa muun muassa suuntautuneensa omia kiinnostuksiaan kohti esimerkiksi liittymällä yrittäjäyhteisöön. Suunnittelun sattuman teoriassa tällaisen toiminnan nähdään lisäävän onnekkaan sattuman mahdollisuutta (Krumboltz ym. 1999, 121–122). Onnekkaiden sattumien potentiaalia lisäävänä toimintana nähdään pohdinnat siitä, millaisia asioita elämäänsä haluaisi ja millaiset toimet voisivat lisätä kyseisten toiveiden toteutumisen potentiaalia (Emt.). Tällaiset toimet näyttäytyvät haastateltavan kerronnassa.

*Ja sit silloin näissä taloushallinnon duuneissa mä ängin itteni sellaseen toimitilamuu-
tosprojektiin mukaan. Ku sinne tuli sellanen et otettiin lisää tilaa niin sit siin oli minä
ja se arkkitehti ja toimitusjohtaja, jotka oli siin projektissa. [--] Et mä ihan erikseen
pyysin mun esimieheltä et pääsenksmä siihen projektiin mukaan, niin sit se päästi
mut siihen niinku tekee semmost koordinointia. (H2)*

Haastateltava kertoo pyytäneensä päästä mukaan omalla työpaikallaan alkaneeseen projektiin, joka liittyi hänen omiin kiinnostuksenkohteisiinsa. Oma rooli kerrotaan ikään kuin onnekkaan sattuman mahdollistajana. Myös Ardichvili ja muut (2003, 114–115) näkevät, että onnekkaita mahdollisuuksia luodaan eikä etsitä. Itsen näkemistä aktiivisena toimijana korostaa lisäksi se, että haastateltava ei puhu tilanteesta sattumana. Näyttäisi siltä, että omien

päämäärien tiedostaminen vaikuttaa potentiaalisten mahdollisuuksien näkemiseen herkemmin jo olemassa olevissa tilanteissa. Aiempien tutkimusten valossa tämä perustuu siihen, että ihmisellä on taipumus kiinnittää huomiota sellaisiin asioihin, jotka ovat jollain tavalla itselle tuttuja. (Ardichvili ym. 2003, 114–115; Dew 2009, 739–743.) Kun omat kiinnostuksenkohteet ovat selvillä ja niihin on omassa mielessä jo suuntauduttu, saatetaan erilaisista olemassa olevista tilanteista huomata omiin kiinnostuksiin liittyviä yhtymäkohtia, jotka saattaisivat muuten jäädä huomaamatta.

Kuten yllä on kuvattu, haastateltavat nuoret yrittäjät kertovat itsensä aktiiviseen rooliin onnekkaiden sattumien rakentajana ja mahdollistajana. Sen lisäksi onnekkaiden urasattumien ilmestymisen kannalta keskeiseen rooliin kerrotaan myös omia läheisiä ihmisiä:

Sehän oli ihan sattuman kauppaa, et mä päädyin tohon [yritykseen x] [--] Että se ehkä odottamaton tilanne oli, että mun ystäväni laitto mulle sen mailin, että tämmöseen tiedekerhoon haetaan ohjaajia [--] se sano mulle, et hei tää on niin sun juttu, et sun on haettava tänne. Mä tiedän, et sä pärjät tossa. ja mä aattelin, et hittolainen, okei mennään. (H6)

H6 kertoo omia kiinnostuksenkohteitaan kuvastavaan työhön päättymisen sattumana, sillä se näyttäytyi hänelle itselleen yllättävänä. Työtarjouksen kerrotaan ilmestyneen ystävän kautta. Vaikka tilanne kuvataan sattumana, kerrotaan ystävän ehdottaneen kyseistä mahdollisuutta siksi, että hän ajatteli sen olevan H6:lle mielekästä ja tämän ominaisuuksiin sopivaa. Kerrotaan taustalla näyttäisi vaikuttavan ympäristön tietoisuus henkilön vahvuuksista ja kiinnostuksenkohteista. Sosiaalisen verkoston nähdään aiemmissakin tutkimuksissa tarjoavan potentiaalisia mahdollisuuksia ja olevan siten hyvä väylä laajentaa onnekkaiden sattumien mahdollisuutta (Ardichvili 2003, 115; Huuskonen 1992, 49; Krumboltz 1998, 563). Verkostojen kautta ilmestyneistä mahdollisuuksista kerrotaan myös seuraavassa otteessa:

Se työ, minkä mä tein siellä [lukioprojektissa] oli niin hyvää, et mut lopulta valittiin sen koko tapahtuman tuottajaksi [--] Ja se on se syy, miks mä oon nykyään myös [johtopositiossa kyseisessä tapahtumassa] [--] Mut että se et mut vaik sinne [johtopositioon] pyydettiin, niin se oli ikään ku mulle täys yllätys. Mä sain puhelinsoiton [--] ja ensimmäinen kysymys mul oli silleen, et "tiedättekste kenelle te soititte?" Mä luulin et ne soitti niinku väärälle tyypille. [--] Et se oli ikään ku mulle täys yllätys ja silleen tuntuu sattumalta. Mutta sitte taas toisaalta mä olin tehny töitä alalla jo vuosia ja sillee tehny ehkä vaikutuksen niihin ihmisiin jo vuosia. Tehny vaikutuksen ihmisiin, joita mä en ees tuntenu tai ees tavannu. Koska ihmiset oli puhunu siit työstä, minkä mä olin tehny. Et silleen, onks se sit enään sattumaa? (H7)

Haastateltava kertoo tulkinneensa uraa eteenpäin vieneen tilanteen sen tapahtumahetkellä ennakoimattomaksi sattumaksi. Hän kuitenkin etsii kerronnassaan syitä seurauksille omasta aiemmasta toiminnastaan. Näin ollen hän tulkitsee sattumalta tuntuneen tilanteen taustalla vaikuttaneen hänen aiempi toimintansa. Hän kertoo sattuman taustalla vaikuttaneen verkostoituminen alalla toimiviin ihmisiin. Verkostoitumisen kuvataan olleen osittain tiedostamattomana ja perustuneen hänen aiemmin tekemäänsä työhön kyseisellä alalla. Näiden tekijöiden kautta hän ajattelee onnekkaan mahdollisuuden tarjoutuneen. Hän pohtii lainauksen lopussa, onko tilanne silloin enää sattumaa vai ei. Pohdinnassa näyttäytyy ristiriita kahden eri sattuman määrittelyn välillä. Tilanne nähdään yllätyksellisenä, mutta ei selittämättömänä, jolloin tilanteen sattumaksi määrittelyminen ei ole yksinkertaista (Ylikoski 2015, 16–19). Sattumalta tuntunut tapahtuma linkitetään kerronnassa omaan aktiiviseen toimintaan, jolloin tilanne tulkitaankin vähemmän sattumaksi.

Tässä luvussa on esitelty onnekkaiden urasattumien ilmestymiseen vaikuttaneita tekijöitä nuorten yrittäjien urakertomuksissa. Kertomuksissa onnekkaiden sattumien ilmestymisen taustalla näytti vaikuttavan sattumien näkeminen luonnollisena ja jopa toivottavana osana urapolkua. Onnekkaiden urasattumien taustalla kerrottiin myös omien päämäärien tiedostaminen sekä tietoinen suuntautuminen omia kiinnostuksenkohteita ja päämääriä kohti. Näiden lisäksi verkostot näyttäytyivät merkittävinä tekijöinä onnekkaiden urasattumien ilmentymiselle.

6.2 Onnekkaisiin urasattumiin tarttuminen

Tässä luvussa tarkastellaan sitä, miten onnekkaisiin sattumiin suuntautuvasta toiminnasta puhutaan ja minkälaisia prosesseja kerrotaan itselle suotuisten urasattumien hyödyntämisen taustalla olevan. Seuraavassa otteessa H7 kuvaa hetkeä, jolloin vastasi myöntävästi onnekkaiseen urasattumaan, joka tuli yllättävän puhelinsoiton muodossa.

Mut miten siihen sit vaikka tarttuu, kun se yllätyssoitto tulee, niin joku järvevä ihminen varmaan sanois, et "joo, pohdin tätä". Mut mä olin vaan et "joo, käy". [--] Mut se intuitio on sellanen, joka on mun tärkeimpiä taitoja. [--] Yleensä mä oon osannu intuition perusteella sanoa, et onks joku juttu mulle vai ei. [--] Yleensä mä harkitsen asioita kolmen asian kautta. Et niist pitää saada kunnollinen korvaus [--] sit niitten arvojen pitää olla kohdallaan. Eli et siin pitää olla joku merkitys siin duunissa [--]

ja sit siit pitää oppii jotain [--] Et siihen intuitioon vaikuttaa noi kolme asiaa tietty, et ihan vaan tsekkaa, et onks ne kunnossa. Ja sit sellanen (...) mä aika paljon yritän miettii niit ihmisii, kenen kaa sit tekee töitä. (H7)

H7 kertoo onnekkaiseen urasattumaan tarttumisen liittyvän spontaaniuteen. Tämä on kiinnostavaa, sillä myös uuden työn ajassa kuvataan vaativan yksilöltä spontaaniutta (Sennett 2002, 60–64). Uuden työn ajan ihmiseltä vaaditaan samanlaisia asioita, mitä sattumien hyödyntämiseen liitetään. Hetkeen tarttumiseen liittämäänsä spontaaniutta haastateltava vertaa ajatukseen "järkevistä ihmisistä". Hänen kerrontansa kuvastaa kulttuurista ajatusta siitä, että onnekkaisiin sattumiin tarttuvan ihmisen on oltava jotakin muuta kuin "järkevä ihminen". Spontaanius ja hetkeen tarttuminen kerrotaan ikään kuin järkevyyden vastakohtana.

H7 puhuu spontaaniuden ja hetkiin tarttumisen taustalla vaikuttavan oma intuitio. Intuition hän puolestaan jäsentää perustuvan itselle tärkeiden asioiden tuntemukseen. Onnekaan sattuman hyödyntämisen taustalla nähdään se, että potentiaalista mahdollisuutta arvioidaan suhteessa omiin kiinnostuksenkohteisiin. Taustalla on oletamus, että henkilö tuntee omat kiinnostuksenkohteensa ja päämääränsä. Haastateltavat liittävät kiinnostuksenkohteiden tiedostamisen osaksi sattumiin tarttumista. Tämä näkyy seuraavassa esimerkissä:

Emmä sitä kyl miettiny niinku millisekunttiikaa (...) ku oli sitä niinku kelannu niin pitkään ja paljon niinku sillee et ois niinku kiva [--]. Kyl sitä sit vaa lähti ja sit ku on miettiny myös jonku verran et millasii juttui elämäs haluis tehdä ja mitä ehkä haluis elämältä tai näin [--] Aatteli sillee et pystyny hyväl omaltunnol tekee sellasii niinku tossaki sellasen tosi spontaanin valinnan että se tuntu siltä et ties niinku heti mieltimättä et kyl tää on siihen suuntaan, mitä ite toivoo [--] Nii se oli jotenki niin esikäsitelty juttu vaikkei sitä oltu käsitelty yhtää (H1)

H1 kertoo spontaanin toiminnan taustalla vaikuttaneen pohdinnat omista kiinnostuksenkohteista ja toivotuista elämän suunnista. Hän kertoo selkeiden visioiden ja toiveiden helpottaneen mahdollisuuteen tarttumista. Hän kuvailee, että tilanne tuntui esikäsitellyltä, vaikka hän ei ollut käsitellyt sitä yhtään. Tämä viittaa siihen, että avautunut mahdollisuus itsessään tuntui odottamattomalta ja ennakoimattomalta. Siitä huolimatta haastateltava oli pohtinut aiemmin oman elämänsä toivottuja suuntaviivoja. Aiemmat pohdinnat saivat merkityksen kyseisen onnekaan mahdollisuuden ilmestyttyä. Tämä on linjassa aiemman teorian kanssa, jonka mukaan onnekkait mahdollisuudet syntyvät siitä, että eteen tullutta informaatiota arvioidaan suhteessa omiin tavoitteisiin (Ardichvili ym. 2003, 114–115).

Tapausta voidaan tarkastella myös serendipiteetin eli onnekkaiden sattumanvaraisten löydösten tekemisen valossa (Dew 2009, 739–743). Kyseisessä esimerkissä näyttäytyy serendipiteetin kolme komponenttia: oma toiminta, yllättävä tapahtuma sekä valmistautunut mieli (emt.). H1 kuvaa tienneensä, mitä halusi ja suuntautuneensa sellaisia asioita kohti. Kun yllättävä mahdollisuus tuli hänelle vastaan, hän pystyi nopeasti tarttumaan siihen, sillä oli jo valmistautunut sen vastaanottamiseen ja onnistui nopeasti arvioimaan sitä suhteessa omiin päämääriinsä. Esimerkissä tarkka visio omista tavoitteista ja kiinnostuksenkohteista näyttäisi piirtyvän ratkaisevaan asemaan mahdollisuuteen tarttumisen suhteen. Siitä huolimatta tarkka visio ei näyttäydy välttämättömänä kaikissa tapauksissa. H7 kuvaa tunnelmia ja syitä hetkeen tarttumisen hetkellä seuraavasti:

Se [kouluprojekti] ees välähdyksenomaisesti näytti siltä, et siin voi edetä. En mä ees tienny, minne mä olin etenemässä, mut eteenpäin kuitenkin, pois sieltä koulusta (H7).

H7 kertoo, ettei tarkalleen tiennyt, mitä halusi tai tavoitteli, mutta siitä huolimatta käsillä ollut mahdollisuus tuntui viittaavan hänen sanojensa mukaan “edes välähdyksenomaisesti” toivottuun suuntaan. Tätä tapausta voidaan tulkita niin, että eteen tullut mahdollisuus näyttäytyi riittävänä viittauksena omiin päämääriin. Näin ollen mahdollisuus pystyttiin siitä huolimatta arvioimaan itselle onnekkana, että tarkkaa visiota ei vielä ollut.

Haastateltavat kertovat urasattumista pääosin positiivisessa valossa. Sattumista kerrotaan uraa eteenpäin vievinä toivottujen suuntien mahdollistajina. Lisäksi mahdollisuuksiin tarttumista pidetään tarpeellisena ja toivottuna oman uran kannalta. Myönteisestä sattumiin kohdistuvasta kerrontatavasta huolimatta mainitaan kerronnassa myös hetkiä, jolloin eteen on tullut odottamaton mahdollisuus, johon on kuitenkin jätetty tarttumatta.

Mua kerran yritettiin kalastella sellaseen [yritykseen] esihenkilöasemaan ja ne lupas aika paljon kaikkii fancyja juttuja ja sit mä menin sinne työpaikalle tapaa niit kollegoja ja mul oli sellanen olo, et ykskään näist ihmisist ei oo sellanen, et mä haluisin viettää sen kans aikaa. [--] Ja sit mun pitäis istuu siel viis päivää viikossa. Sit mä olin sillee, et en mä tuu tänne töihin. Mul tuli tosi vaivaantunut olo heti, niin sit mä olin silleen, et ei. (H7)

Haastateltava puhuu sattumista tapahtumina, joita hänen urapolullansa tapahtuu runsaasti. Hänen kerronnastaan kuvastuu, että yhtä lailla mahdollisuuteen tarttumiseen kuin siihen

tarttumatta jättämiseenkin liittyy pohdintaa ja vertaamista omiin kiinnostuksenkohteisiin ja arvoihin. Siten myös tarttumatta jättämisen voidaan ajatella perustuvan oman itsen tuntemiseen ja mahdollisuuden arvioimiseen suhteessa omiin kiinnostuksenkohteisiin ja päämääriin. Mahdollisuutta ei arvioida itselle onnekkaana, kun se ei kohtaa omien päämäärien ja kiinnostuksenkohteiden kanssa. Tätä ajatusta tukee Ylikoski (2015, 16–18) kuvatessaan, että sattuman tulkitseminen onnekkaana tai vastakkaisesti epäonnekkaana riippuu sattuman suhteesta kokijan päämääriin. Onnekkaat sattumat edistävät henkilön päämääriä, kun taas epäonnekkaat sattumat vaikeuttavat tai estävät niitä. (emt.)

Yllä olevassa otteessa haastateltava kertoo sattuman onnekkuuden arviointiin liittyneen myös mahdollisuuden herättämän tunnetilan huomiointi. Hän kertoo tarjoutuneen mahdollisuuden ikään kuin synnyttäneen tunnetilan, jonka perusteella hän päätti jättää tarttumatta muuten itselleen hyvän kuuloiseen mahdollisuuteen. Näyttäisi siltä, että tilanteen herättämät tunteet voivat toimia vihjeinä siihen, kannattaako tilanteeseen tarttua vai ei. Päätöksentekoa ja tunteita koskevissa tutkimuksissa on nähty päätöksenteon perustuvan niihin tunteisiin, joiden oletetaan päätöksestä koituvan (Schwarz 2010, 435–436). Tunteiden ennakointia nähdään yllä olevassa tapauksessa. H7 ennakoi, ettei viihtyisi ja tuntisi oloaan mukavaksi työpaikassa, josta työmahdollisuus avautui. Myös seuraava esimerkki kuvastaa tunteiden näyttäytyneen ikään kuin vihjeinä antaen kokijalleen palautetta mahdollisuuteen reagoinnista:

Ja sit sillon seuraavana aamuna mä olin niin innoissani siitä, et tätä mä oon odotanu. Et miten voi et yhtäkkii tupsahtiki jostain vaan joku bisnesidea, mitä voi lähtee tekee. Se oli kyl se tunne siitä [--] kyl se oli ihan mieletön siinä se fiilis et nyt on täys ulospääsy täst jutusta. [--] Et se tuntu vaan tosi sellaselta (...) niin mahtavalta jutulta ku ikinä. (H5)

Sattumaa jäsennetään odotettuna mahdollisuutena, joka synnytti positiivisen tunnetilan mahdollisuuteen tarttumisen jälkeen. Mahdollisuuksia sekä niihin tarttumista onkin tähän mennessä tarkasteltu pääosin vetävien tekijöiden näkökulmasta (Heinonen ym. 2006, 42–44, 117–118). Mahdollisuudet on nähty houkuttelevina onnekkaina sattumuksina, joihin on haluttu tarttua mahdollisuuteen itseensä liittyvien positiivisten ominaisuuksien vuoksi. Yllättävän tapahtuman näkeminen pelastajana puolestaan viittaa mahdollisuuteen tarttumisen taustalla vaikuttavan työntäviä tekijöitä, jotka puskevat tarttumaan mahdollisuuteen (Emt.)

Se koulu lässähti ja sit samalla se työelämä siin niinku lässähti [--] Sillon se tuntu sellaselt umpikujatyypiselt se homma [--] Et siin oli jonkin verran sellases, ei nyt missään masennustilassa, mut ei ollu niin itseluottavainen ku olis voinu olla [--] ja sit meil oli sellanen isä-poika saunailta, ja mun äiti oli sit perustanu tän [yrityksen, jossa H5 nykyään yrittäjäpartnerina] ja se oli menny ihan ok, mut sit siinä kohtaa se oli lähteny sellaseen pieneen luisuun [--] Nii sit siin saunaillassa faija vaan sano, et siin vois olla jotain (...) ei se sanonu sitä suoraan mulle tai suoraan mun veljelle mut se vaan heitti sen ilmoille [--] Ni sit se oli ehkä mulla et oli just ite sellasessa elämäkohdassa siinä, et mä halusin ihan hirveesti saada jotain aikaseks, ja sit tuli toi yrittäjäkortti siihen [--] se tuntu just siltä, et nyt löyty joku väylä (H5)

H5 kuvaa umpikujalta tuntuneen, hankalan elämäntilanteen vaikuttaneen sattumaan tarttumiseen. Mahdollisuuteen tarttuminen näyttäytyy tapahtuneen työntävien tekijöiden motivoimana. Tässä tapauksessa haastateltavan elämäntilanne näyttäytyy yrittäjyyteen työntävänä tekijänä. Odottamaton mahdollisuus tarjoaa ulospääsyn ei-toivotusta nykytilanteesta. Tämä on linjassa Heinosen ja muiden (2006, 42–44) tutkimuksen kanssa, missä yrittäjyyteen ryhtymisen taustalla nähdään myös työntäviä tekijöitä, jotka perustuvat esimerkiksi ei-toivotun nykytilanteen korjaamiseen.

Tässä luvussa on selitetty haastateltujen nuorten yrittäjien kuvaamia prosesseja ja tekijöitä mahdollisuuksiin tarttumisen taustalla. Pääosin tällaisina näyttäytyvät erilaiset mahdollisuutta kohtaan vetävät tekijät, mutta myös työntävien tekijöiden vaikutus näyttäytyy aineistossa. Mahdollisuuksiin tarttumisen hetkellä kerrotaan ennen kaikkea spontaaniuden ja intuition merkityksestä. Intuition tulkitaan kertomuksissa viittaavan ensisijaisesti mahdollisuuden arviointiin suhteessa omiin päämääriin. Lisäksi mahdollisuuden herättämät tunteet tai sen herättämien tunteiden ennakointi näyttäytyivät myös intuitiota tukevinä vihjeinä.

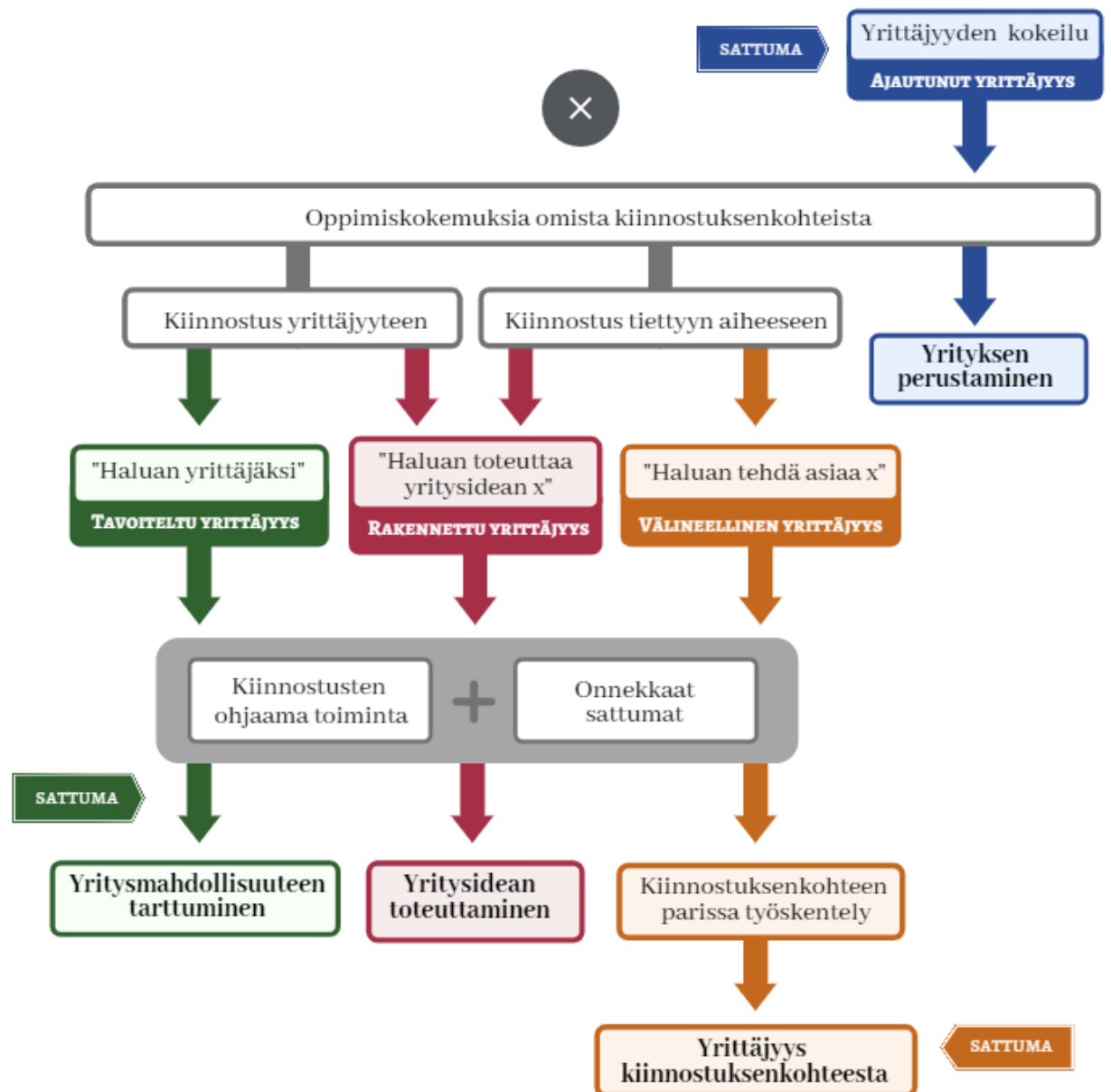
7 TULOSTEN YHTEENVETO

Edellä on tarkasteltu kahdesta erilaisesta näkökulmasta sattuman roolia osana nuorten yrittäjien urapolkuja. Nuorten yrittäjien kerronnasta nousseet erilaiset tavat jäsentää sattuman roolia osana yrittäjäpolun muotoutumista esitettiin aineistosta nousseiden neljän profiilin kautta luvussa 5. Urasattumia ja niiden taustalla vaikuttavia prosesseja puolestaan tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin luvussa 6. Luvussa koottiin yhteen urakertomuksista nousseita tekijöitä onnekkaiden urasattumien ilmestymisen ja niihin tarttumisen taustalla. Tässä osiossa kootaan tuloksia yhteen ja tarkastellaan niitä kokonaisuutena.

Sattumien rooli osana urapolkuja on nähty urakertomuksissa hyvin eri tavoin. Erilaisia jäsennyksen tapoja kuvattiin neljän profiilin kautta. Yrittäjäpolkujen muotoutumisesta ja sattuman roolista haastateltujen nuorten yrittäjien urapoluilla on muodostettu kuvio (kuvio 1), johon on koottu yhteen analyysistä nousseet yrittäjäpolun muotoutumisen profiilit. Kuviossa on käytetty eri värejä selkeyttämisen vuoksi. Kuvion harmaat osiot kuvastavat niitä tekijöitä, jotka esiintyivät kaikissa urakertomuksissa. Ne tulkitaan näin ollen kertomuksia yhdistävinä tekijöinä. Muut värit puolestaan kuvastavat kullekin profiilille ominaisia yrittäjäpolun muotoutumisen prosesseja, joita kertomuksista nousi esiin. Vihreällä värillä kuvataan *tavoiteltu yrittäjyys* -profiilia, punaisella värillä *rakennettu yrittäjyys* -profiilia, oranssilla *välineellinen yrittäjyys* -profiilia ja sinisellä puolestaan *ajautunut yrittäjyys* -profiilia.

Ajautunut yrittäjyys -profiiliin kuuluvaa H4 lukuun ottamatta kaikki muut haastateltavat kertoivat niin urasuunnitelmien kuin urasattumienkin taustalla vaikuttaneen omien kiinnostuksenkohteiden tuntemuksen. Tämän vuoksi haastateltujen nuorten yrittäjien urapolkujen muotoutumista kuvastava malli (kuvio 1) lähteekin liikkeelle oppimiskokemuksista liittyen omiin kiinnostuksenkohteisiin. Omien kiinnostuksenkohteiden ja sitä kautta omien päämää-

rien tuntemuksen kerrottiin auttaneen oman uran tietoisessa suuntaamisessa toivottuun suuntaan. Tietoisen uran suuntaamisen lisäksi omien kiinnostusten ja päämäärien tuntemus osoitautui keskeiseksi tekijäksi myös onnekkaiden urasattumien taustalla. Sen kerrottiin helpottaneen itselle onnekkaiden sattumien huomaamista ja tunnistamista sekä huomion ja oman toiminnan suuntaamista kohti potentiaalisia onnekkaita sattumia. Tämä on linjassa aiempien tutkimusten ja teorioiden kanssa, joissa omien päämäärien tuntemuksen on nähty vaikuttavan niihin liittyvien onnekkaiden sattumien huomaamiseen ja luomiseen (Ardichvili ym. 2003; Dew 2009; Krumboltz 2009).

KUVIO 1. Yrittäjätalon muotoutuminen eri profileissa

Eri profiileissa kerrottiin eri suuntaisista kiinnostuksenkohteista ja niiden innoittamista päämääristä. Näin ollen erilaiset kiinnostuksenkohteet näyttäytyivät kertomuksissa päämäärien merkitsijöinä ja sitä kautta urapolun suuntaajina eri tavoin. Vaikka jokaisen haastateltavan kiinnostuksenkohteet olivat yksilölliset, on niistä erotettavissa (kuviossa 1) karkea kahtiajako kahteen luokkaan: kiinnostus yrittäjyydestä sekä kiinnostus tiettyä alaa tai aihetta kohtaan. *Tavoiteltu yrittäjyys* -profiiliin kuuluvat nuoret yrittäjät kertoivat kiinnostumisestaan yrittäjyyttä kohtaan. Näissä tapauksissa halun yrittäjäksi kerrottiin toimineen kimmokkeena yrittäjyyttä kohtaan suuntautuneelle toiminnalle. Tällaisena toimintana näyttäytyi esimerkiksi yritysmahdollisuuksien etsiminen, pohtiminen ja luominen. Sen sijaan *välineellinen yrittäjyys* -profiiliin kuuluvat kertoivat kiinnostuneensa tietyistä alasta tai aiheesta. He puolestaan kertovat suuntautuneensa omalla toiminnallaan kyseistä alaa tai aihealuetta kohti. *Rakennettu yrittäjyys* -profiiliin lukeutuvat puolestaan kertovat kiinnostuksestaan yhtä lailla niin yrittäjyyttä kuin tiettyä alaa tai aihetta kohtaan. Tämän vuoksi he alkoivat rakentaa yrittäjyyttä kiinnostuksenkohteensa ympärille.

Kuvioon on merkitty omia päämääriä kohti suuntautuneen toiminnan pitäneen sisällään niin omien kiinnostusten ohjaamaa aktiivista toimintaa kuin onnekkaita sattumiakin. Kumpaakin avattiin ja pidettiin tärkeänä nuorten yrittäjien kertomuksissa. Oman toiminnan ja sattumanvaraisuuden korostamisen suhdanteet vaihtelivat. Osa näki urapolussaan enemmän oman toiminnan vaikutusta, kun taas osa näki urapolkunsaa enemmän sattumien vaikuttamana. Suurimmalta osin urapolkujen kerrottiin muotoutuneen sekä oman toiminnan että urasattumien yhteisvaikutuksessa. Useissa kertomuksissa oman aktiivisen toiminnan kerrottiin johtaneen esimerkiksi onnekkaan sattuman huomaamiseen, muodostumiseen tai tarjoutumiseen tavalla tai toisella. Myös työurien kaaosteoria hahmottaa urapolkujen muotoutuvan sattumanvaraisuuden ja yksilön aktiivisen toiminnan yhteisvaikutuksessa (Bright & Pryor 2003; Stone 2007, 74).

Sinisellä värillä (kuviossa 1) esitetty *ajautunut yrittäjyys* -profiili poikkeaa muista urakertomuksista siten, että siinä yrittäjyyden muotoutuminen kerrotaan alkaneen kokonaisuudessaan sattumasta. Muut nuoret yrittäjät kertoivat omien kiinnostuksenkohteittensa ohjaaman toiminnan suunnanneen uraa suotuisaan suuntaan. Sen sijaan *ajautunut yrittäjyys* -profiilin nuori yrittäjä kertoo yrittäjyyden kokeilun ikään kuin yhtenä sattumanvaraisena oppimiskokemuksena, jollaiseksi Krumboltz (2009) sitä kuvaisi. Hän kertoo oivaltaneensa oppimiskokemuksen myötä, että yrittäjyys on hänelle mielekästä. Hän kuvaa yrittäjyytensä

muotoutuneen kyseisen oppimiskokemuksen ympärille. Siinä missä ajautunut yrittäjyys -profiilin nuori yrittäjä kuvaa uransa perustuneen pääosin sattumalle, kerrotaan *rakennettu yrittäjyys* -profiilin urakertomuksissa sattuman rooli pieneksi. Kyseiset nuoret yrittäjät eivät kerro sattuman vaikuttaneen merkittävästi heidän yrittäjyytensä muotoutumiseen. He näkevät yrittäjyytensä enemmän oman aktiivisen luomisensa tuloksena. Tästä syystä profiili on ainoa, jonka kohdalle ei ole kuvioon merkitty sattuman roolia. *Tavoiteltu yrittäjyys*- ja *välineellinen yrittäjyys* -profiileissa puolestaan sattuman kerrotaan vaikuttaneen urapolun lopulliseen toteutumiseen. Sattuman ilmestyminen ja hyödyntäminen kuitenkin nähdään perustuneen omalle suunnitelmalliselle ja tavoitteelliselle toiminnalle.

Se, millä tavoin kertomuksissa puhutaan sattumasta, voidaan tulkita liittyvän sattuman näkemiseen yllätyksellisyytenä (Ylikoski 2015, 16–18). Urapolun tapahtumat näyttäytyvät sattumina silloin, kun oma ura suuntautui sellaiseen suuntaan, jota ei suunniteltu tai osattu aavistaa etukäteen. *Tavoiteltu yrittäjyys* -profiilin kertomuksissa yrittäjyysmahdollisuudet näyttäytyivät sattumina, sillä yrittäjyys itsessään oli henkilön päämääränä, mutta lopulta yrittäjyyteen vienyt mahdollisuus ilmeni yllättävänä ja odottamattomana sattumana. *Välineellinen yrittäjyys* -profiilin edustajille puolestaan yrittäjyys itsessään näyttäytyi yllättävänä, sillä omat päämäärät liittyivät työn aiheeseen, eivätkä työnteon muotoon, jollaiseksi yrittäjyys heille muodostui. Näin ollen yrittäjyys tarjosi heille yllättävän ja odottamattoman väylän toteuttaa omia ammatillisia unelmiaan. *Ajautunut yrittäjyys* -profiiliin lukeutuva nuori yrittäjä puolestaan kertoo koko yrittäjäpolkunsa muotoutumisen sattumana, sillä se tuntui kokonaisuudessaan yllättävältä käännteeltä hänen urallansa.

8 POHDINTA

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksen keskeisiä tuloksia ja peilataan niitä ohjaukseen ja ohjauksenkäytäntöihin. Koska nykyisin työurat ovat yhä yllätyksellisempiä ja muuttuvampia kuin ennen, on uraohjauksessa tärkeää ymmärtää ja käsitellä sattumanvaraisuutta osana urapolkuja (Bright & Pryor 2007, 49–50). Tästä syystä tuloksia tarkastellaan lähtökohtaisesti siitä näkökulmasta, millaista antia ne voivat tarjota ohjauksen kentälle ja ohjausalan toimijoille. Tuloksista tehtävien johtopäätösten ja pohdinnan lisäksi tämän osion lopussa tarkastellaan tutkimustulosten luotettavuutta ja jatkotutkimusideoita.

8.1 Johtopäätökset

Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, *miten nuoret yrittäjät jäsentävät sattuman roolia urapoluillaan*. Tutkimusongelmaan etsittiin vastauksia tarkastelemalla aihetta kahdesta erilaisesta näkökulmasta: miten sattumien rooli nähdään osana urapolun kokonaisuutta ja millaisia tekijöitä sattumien taustalla kerrotaan.

Ensin nuorten yrittäjien urakertomuksia tarkasteltiin kokonaisuuksina ja keskityttiin siihen, millä tavoin sattumasta puhutaan osana omaa urapolkua. Kertomusten pohjalta muodostettiin neljä profiilia kuvaamaan erilaisia tapoja hahmottaa sattuman roolia osana urapolkua. Profiilien avulla kuvailtiin sattumien moninaisia rooleja urapolkujen kokonaisuuksissa. Samalla profiilien kautta hahmottui nuorten yrittäjien erilaiset tavat kertoa ja käsittää oman toiminnan ja sattumien välisiä suhteita.

Toisena näkökulmana sattumien rooliin osana yrittäjäpolkuja syvennyttiin tarkastelemalla haastateltavien kertomuksia niistä hetkistä, joissa he hahmottivat sattuman vaikutusta omalla urapolullaan. Sattumiin liittyvää kerrontaa analysoitiin tarkastelemalla tekijöitä sekä urasattumien ilmestymisen että niiden hyödyntämisen taustalla. Näin muodostettiin tarkempaa kuvaa urasattumien rakentumisesta sekä yksilön roolista onnekkaiden urasattumien taustalla.

Kaiken kaikkiaan sattumat näyttäytyvät urakertomuksissa merkittävinä tekijöinä yrittäjäpolkujen muotoutumisen taustalla. Havainto on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jossa sattumat on nähty merkittävinä ja väistämättöminä osana jokaista uraa ja elämää (esim. Borg ym. 2014; Bright ym. 2005; Bright & Pryor 2007; Hirschi 2010; Krumboltz 2009; & Järven-sivu & Pulkki 2019). Tämä on tärkeä havainto myös uraohjauksen painotusten kannalta. Jos sattumat ovat merkittäviä ja väistämättömiä osia ura- ja elämänpolkujen muotoutumista, on ne syytä huomioida myös uraohjauksessa. Sattuman ja yllätyksellisyyden käsittely ohjauksessa voi tuoda tulevaisuuden suunnitteluun ja ajatteluun armollisuutta ja joustavuutta. Elämä ei aina mene niin kuin on suunniteltu tai kuviteltu ja se voi olla jopa onnekas asia, kuten tutkielma osoittaa. Useat nuoret ajattelevat tuskastuneena sitä, että ”pitäisikö jo tietää, missä tulen olemaan vaikka kymmenen vuoden päästä?”. Vastaus saattaakin olla, että ei. Eikä sitä välttämättä edes voi tietää. Tämä voi olla monelle tulevaisuuden suunnittelusta ahdistuneelle hyvä uutinen.

Kertomuksissa kuvattiin positiivisen asennoitumisen sattumia kohtaan auttaneen onnekkaiden urasattumien huomaamisessa sekä vastaanottamisessa. Tällainen asennoituminen näyttäytyi mielen avoimuutena ja joustavuutena eteen tuleville asioille. Krumboltz (1998, 561) näkee avoimuuteen viittaavan tietämättömyyden tilan jopa toivottavana siinä mielessä, että se antaa tilaa eteen tulevien mahdollisuuksien uteliaalle tarkastelulle. Sitä kautta tietämättömyyden tila edesauttaa onnekkaiden sattumien huomaamista. Siinä missä tietämättömyys on usein nähty haasteena ja uhkana urasuunnittelulle, kannattaisi tietämättömyyteen pikemmin suhtautua toivottavana tilana. Avoimuuden ja tietämättömyyden tila voi auttaa huomaamaan ja avaamaan sellaisia mahdollisuuksia, joita ei pystytä vielä edes kuvitella tai suunnitella. On hyvä pitää mielessä, että välillä liian tarkat suunnitelmat voivat olla jopa onnekkaiden sattumien tiellä. Tarkat suunnitelmat mielessään yksilön on vaikeampi vastaanottaa eteen tulevia mahdollisuuksia, jos ne eivät istu mielessä olevaan suunnitelmaan. Uraohjauksessa olisikin hyvä opettaa ohjattaville hyväksyvää asennoitumista tietämättömyyttä ja sattumanvaraisuutta kohtaan. Krumboltz ja muut (1999, 121) ehdottavat, että esimerkiksi

sattumien vaikutuksen tunnistaminen yksilön aiemmista elämäntapahtumista voi toimia apuna sattumien normalisoinnissa. lisäksi se voi helpottaa myönteisempää asennoitumista tulevia sattumia sekä nykyistä tietämättömyyttä kohtaan (emt).

Positiivisen sattumiin asennoitumisen lisäksi toisena keskeisenä tekijänä onnekkaiden urasattumien taustalla näyttäytyi itselle tärkeiden asioiden tiedostaminen. Tämä näyttäytyi onnekkaiden sattumien tunnistamisen ja niihin tarttumisen kannalta keskeisenä tekijänä. Aiempien tutkimusten valossa tämän nähdään perustuvan siihen, että kun eteen tullutta yllättävää asiaa arvioidaan suhteessa omiin arvoihin ja kiinnostuksenkohteisiin, se voi näyttäytyä itselle onnekkaina sattumana (Ylikoski 2015, 16–18). Tiedostamalla omia kiinnostuksen kohteita, arvoja ja muita itselle tärkeitä asioita, voidaan vaikuttaa siihen, että juuri niihin liittyviä onnekkaita sattumia huomataan. Tästä näkökulmasta katsottuna ohjauksessa olisi erityisen tärkeää yksittäisen uravalinnan tai urapäätöksen sijasta auttamaan ohjattavia tutkimaan omia kiinnostuksenkohteitaan ja arvojaan. Tällaiset pohdinnat voivat luoda pohjan uran ja elämän rakentumiselle sekä nyt että tulevaisuudessakin ja tarjota työkaluja tunnistaa eteen tulevista asioista ne, jotka ovat itselle onnekkaita.

Haastateltavat näkivät myös spontaaniutta tarvittavan onnekkaisiin sattumiin tarttumisessa. ihmiseltä vaaditaan spontaaniutta myös uuden työn ajan työelämässä (Sennett 2002, 60–64). Jatkuvasti muuttuvassa työelämässä ihminen tarvitsee kykyjä selvitä ja olla kuin kotonaan muutoksen keskellä (emt.). Toisin sanoen yksilö tarvitsee joustavuutta, spontaaniutta ja optimistisuutta niin uuden työn ajan työmaailmassa kuin onnekkaiden sattumien hyödyntämisessäkin (Krumboltz ym. 1999, 118; Sennett 2002, 60–64). Jos tällaiset ominaisuudet ovat sellaisia, mitä nykyisessä elämässä ja työelämässä tarvitaan, olisi ohjauksessa hyvä keskittyä tällaisten ominaisuuksien ja taitojen kehittämiseen. Sattumaa korostavat ja huomioivat urateoriat voidaan nähdä vastauksena uuden työn ajan tuomiin työelämän haasteisiin ja siten ne voivat antaa ohjaajille vinkkejä siitä, miten tukea ohjattavia uuden työn ajan työmaailmassa.

Tutkielma valottaa osiltaan sitä, millaisia taitoja ja toimintaa muuttuvassa ja yllätyksellisessä uuden työn ajan työelämässä tarvitaan. Ohjaajan on hyvä olla näistä tietoinen ja tukea ohjattaviaan toimimaan ja menestymään uuden työn ajalla. Tästä huolimatta on syytä tarkastella asiaa myös kriittisestä näkökulmasta. Uuden työn aika heijastelee pitkälti kapitalistisia periaatteita (Sennett 2002). Voidaan pohtia, tukeeko ohjaaja kapitalismin toteutumista varustelemalla ohjattaviaan pärjäämään haastavassa ja jopa kovana kuvattavassa työmaailmassa?

Jos kaikki varustelevat itseään nykyisen työelämän haasteisiin, kilpailu kovenee ja haasteet kasvavat entisestään. Tämä on huolestuttavaa, sillä jo nykyinen työelämä ajaa niin nuoria kuin vanhempiakin tekijöitä burnoutiin. Pohdinkin, vahvistaako tällainen ”kilpavarustelu” kapitalismia? Toisaalta, jos ”kilpavarusteluun” ei lähde ohjaajana mukaan, voi olla vaarana, että ohjattavilla on heikommat valmiudet työelämässä pärjäämiseen.

Näin ollen ohjaajan on tunnistettava oma vastuunsa myös yhteiskunnallisella tasolla, vaikka työ olisi yksilöiden ohjaamiseen keskittyvää. Ohjauksessa olisi hyvä pitää mielessä kriittisyys ja arvioida jatkuvasti oman toiminnan eettisyyttä ja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Ohjaus on useimmiten yksilökeskeistä. Myös tämä tutkielma korostaa yksilökeskeisyyttä tarkastellen muun muassa sitä, mitä yksilö haluaa, mitä taitoja hänen kannattaa kehittää ja mitkä asiat ovat hänelle tärkeitä. Yksilön toiveisiin perustuvaa ohjausnäkökulmaa kutsutaan liberaaliksi (Watts 2005, 226–228). Liberaalin ohjauksen vastakohtana voidaan pitää radikaalia näkökulmaa, joka pyrkii tarkastelemaan, kritisoimaan ja muuttamaan elämänpolkuihin vaikuttavia yhteiskunnallisia rakenteita (emt). Ohjaajana on hyvä pitää mielessä, että molemmat näkökulmat ovat tärkeitä vastuullisen ja kokonaisvaltaisen ohjauksen toteuttamisessa. Tasapainoisessa ohjauksessa tarvitaan sekä yhteiskunnallista kriittistä otetta että yksilökeskeistä liberaalia otetta.

8.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tässä luvussa arvioidaan tutkielman luotettavuutta. Tutkimustuloksista tehdyt tulkinnat syntyvät tutkijan, tutkimusaineiston ja teorian välisen vuoropuhelun tuloksena (Vilkka 2015, 125). Näin ollen tutkimustulokset riippuvat useista valinnoista, joita tutkija tekee liittyen muun muassa teoreettiseen paikantamiseen, tutkimusaineiston hankintaan ja muihin tutkimusmetodologisiin valintoihin. Tutkimukseen liittyvien valintojen lisäksi tutkijan omat lähtökohdat vaikuttavat siihen, millaisia tuloksia ja niistä tehtäviä tulkintoja muodostuu. Eskolan ja Suorannan (2000, 208–210) mukaan laadullisen tutkimuksen arviointi perustuu pitkälti tutkijan tekemien tekojen, valintojen ja ratkaisujen tarkasteluun.

Tämän tutkielman tuloksiin vaikuttivat kaikki ne valinnat, joita tein aineistoa analysoidessa ja tutkimustuloksia raportoidessa. Valinnat liittyivät esimerkiksi siihen, mitä jätin pois ja

mihin kiinnitin huomiota. Valinnat ja rajaukset tuottivat väistämättä luotettavuuteen liittyviä haasteita, sillä joku toinen tutkija olisi voinut tehdä erilaisia valintoja vastaten samoihin tutkimusongelmiin. Tätä ei kuitenkaan Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 189) mukaan pidetä tutkimuksen heikkoutena, kunhan menettelyt ja valinnat perustellaan raportissa uskottavasti. Tästä syystä tutkimuksessa käytetyt menetelmät avattiin ja raportoitiin tarkasti ja perusteltiin tutkimus- ja metodikirjallisuudella. Kaikki käytetyt tutkimusmenetelmät valittiin sen mukaan, että ne sopivat parhaiten vastaamaan tutkimustehtävään. Narratiivinen tutkimusote osoittautui sopivimmaksi tutkimukselliseksi suuntaukseksi, koska tutkimuskohteena olivat urakerromukset ja urasattumiin liittyvät tapahtumakulut.

Vaikka analyysiin liittyvät valinnat avattiin mahdollisimman tarkasti raportissa, olisi joku toinen tutkija saattanut päätyä erilaisiin ratkaisuihin esimerkiksi profiilien muodostuksen osalta. Tutkijan omat uskomukset, esiymmärrys, kokemukset ja teoreettinen perehtyneisyys vaikuttavat siihen, millaisia valintoja ja tulkintoja tehdään (Vilka 2015, 127). Täysi objektiivisuus ei ole tutkijana ikinä täysin mahdollista, sillä tutkijan taustaoletuksia on mahdotonta poistaa. Koska tutkijan objektiivinen tulkinta on käytännössä mahdotonta, on tärkeää tiedostaa oma esiymmärrys sekä ne tutkimuksen lähtökohdat, jotka vaikuttavat tulkintojen tekemiseen (Laine 2010, 34). Suurena vaikuttajana tulkintojen tekemisen ja huomion suuntaamisen taustalla toimii teoreettinen viitekehys ja erityisesti sattumia korostavat urateoriat, joiden valossa aineistoa analysoitiin. Siksi tutkielma tunnustetaan teoriaohjaavana (Eskola 2015, 118–119). Koska tunnistin teoriataustan vaikutuksen tulkintoihini, pyrin ikään kuin haastamaan ensimmäisiä aineistosta tekemiäni tulkintoja, kuten Laine (2010, 34) esittää.

Ennakkotietämykseeni liittyvänä tutkimuksen luotettavuuden haasteena tunnistin lisäksi sen, että osa haastateltavista oli minulle ennestään tuttuja. Ennakoin, että haastateltaviin liittyvä aiempi tietämykseni saattaisi vaikuttaa analyysiin ja ikään kuin värittää kertomuksia. Haasteen minimoimiseksi pitäydyin tarkasti vain haastattelujen kautta kerätyssä materiaalissa ja tarkastelin kutakin haastattelua keskenään samoilla tavoin.

Vilkan (2015, 126) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden määritelmänä voidaan pitää sitä, että aineistosta tehdyt tulkinnat vastaavat alkuperäistä tutkimuskohdetta. Yhtäläisyyden ylläpitäminen oli haastavaa, sillä rajauksia ja valintoja oli tehtävä. Niiden seurauksena monimuotoisista kertomuksista hioutui väistämättä pois oleellisia asioita. Mahdollisimman hyvään yhteensopivuuteen pyrittiin rakentamalla analyysi Polkinghornen (1995, 16)

kehotuksen mukaisesti analyysin ja aineiston välisenä vuoropuheluna. Muotoutuvaa analyysia verrattiin jatkuvasti aineistoon. Näin voitiin taata, että muotoutuva analyysi vastaa tutkimuskohdetta mahdollisimman hyvin. Lisäksi tutkimustulosten raportoinnissa käytettiin aineistoviitteitä, jotta lukija voi verrata alkuperäistä materiaalia siitä tehtyihin tulkintoihin.

Tämän tutkielman tulosten osalta on huomioitava lisäksi se, että tulokset perustuvat vain seitsemän henkilön haastattelukertomuksiin. Pienen haastateltavien joukon vuoksi tulokset eivät ole yleistettävissä. Vaikka tulokset voivat antaa viitteitä sattuman ja yllätyksellisyyden ilmiöstä nuorten yrittäjien urapoluilla, perustuvat tutkielman tulokset vain seitsemän henkilön urakertomuksiin. Tämän tutkielman tarkoituksena ei ollut luoda yleistettävissä olevaa tietoa. Sen sijaan tarkoituksena oli kuvailla yhdenlaisia esimerkkejä sattumien näyttäytymisestä nuorten yrittäjien urapoluilla. Hatchin ja Wisniewskin (1995, 118) mukaan universaalien yleistysten sijaan narratiivisen tutkimuksen tarkoituksena on tuoda yksilöiden elämäntarinat ja äänet kuuluviin autenttisemmalla ja henkilökohtaisemmalla tasolla. Se oli tarkoituksena myös tässä tutkielmassa. Yleistettävämmän tiedon luomiseen tarvitaan laajempaa tutkimusta aiheesta. Seuraavassa luvussa avataan lisää tutkielman herättämiä jatkotutkimusideoita.

8.3 Jatkotutkimusideat

On huomion arvoista, että kaikki tutkielmaan osallistuneet nuoret yrittäjät ovat kohtuullisen etuoikeutetussa asemassa olevia länsimaalaisia, terveitä, vaaleaihoisia ja suhteellisen hyvistä taustoista ponnistavia nuoria aikuisia. Myös tutkielman taustateorioina toimivissa sattumanvaraisuutta korostavissa urateorioissa on usein jätetty huomiotta henkilöt, jotka kohtaavat elämässään ja urallaan merkittäviä sosiaalisen ympäristön asettamia rakenteellisia haasteita (Rice 2014, 457). Olisi kiinnostavaa ja tärkeää tutkia sattumanvaraisuuden ilmentymistä heikommassa asemassa olevien ihmisten elämässä. Tällaista tutkimusta ovat sivunneet Rojewski (1999) ja Hirsch (2010), mutta aiheen lisätutkiminen olisi tarpeellista.

Tässä tutkielmassa onnekkaita sattumat näyttävät vievän merkittävällä tavalla haastateltavien uraa eteenpäin. Lisäksi näyttäisi siltä, että ihmisen on mahdollista oppia huomaamaan ja luomaan onnekkaita sattumia. Näin voidaan tämän tutkimuksen ja sen taustateorioiden

valossa ajatella olevan mahdollista sellaisten ihmisten elämässä, jotka eivät kohtaa merkittäviä esteitä ja rajoitteita esimerkiksi heikon sosiaalisen aseman, vammaisuuden tai muunlaisten rajoitteiden vuoksi. Huolenaiheeksi jäävät he, jotka kohtaavat elämässään jatkuvasti itsestään riippumattomia esteitä ja rajoitteita. Voivatko he oppia luomaan ja vastaanottamaan onnekkaita sattumia? Täytyykö heidän tehdä toisia enemmän työtä onnekkaiden sattumien eteen? On syytä epäillä, että kaikilla ihmisillä olisi oikeasti yhtäläiset mahdollisuudet vaikuttaa onnekkaiden sattumien toteutumiseen tai välttämättä edes kohdata elämässään onnekkaita sattumia samalla tavalla. Laajemman tutkimuksen lisäksi olisi merkittävää tutkia sattumien vaikutusta erilaisista lähtökohdista ponnistavien ihmisten elämän- ja urapoluilla.

LÄHTEET

- Ardichvili, A., Cardozo, R. & Ray, S. 2003. A theory of entrepreneurial opportunity identification and development. *Journal of Business Venturing* 18, 105–123.
- Bandura, A. 1982. The psychology of chance encounters and life paths. *American Psychologist* 37 (7), 747–755.
- Bandura, A. 1997. *Self-Efficacy, The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman and Company.
- Binder, M. & Coad, A. 2013. Life satisfaction and self-employment: a matching approach. *Small Business Economics* 40 (4), 1009–1033.
- Borg, T., Bright, J. & Pryor, R. 2014. High school students – complexity, change and chance: Do the key concepts of the chaos theory of careers apply? *Australian Journal of Career Development* 23 (1), 22–28.
- Bright, J. & Pryor, R. 2003. The chaos theory of career. *Australian Journal of Career Development* 12 (3), 12–30.
- Bright, J., Earl, J., Pryor, R. & Wilkenfield, S. 2005. The role of social context and serendipitous events in career decision making. *International Journal of Education and Vocational Guidance* 5, 19–36.
- Bright, J. & Pryor, R. 2007. The chaos theory of careers: Development, application, and possibilities. *Career Planning and Adult Development Journal* 23 (2), 49–64.
- Bright, J., Chan, E. Pryor, R., & Rijanto, J. 2009. Chance events in career development: Influence, control and multiplicity. *Journal of Vocational Behavior* 75 (1), 14–25.
- Brown, D. 2002. *Career Choice and Development*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Bruner, J. 2004. Life as narrative. *Social Research* 71 (3), 691–710.
- Callicott, J. 2006. Explicit and implicit values. Teoksessa F. Davis, D. Goble & J. Scott (eds) *The Endangered Species Act at Thirsty 2*. Washington: Island Press, 36–48.

- Chen, C. 2005. Understanding career chance. *International Journal for Educational and Vocational Guidance* 5 (3), 251–270.
- Dannenberg, A. 2018. Ura ilman suunnitelmaa. Karjalan Heili 25.4.2018 <https://www.heili.fi/uutiset/item/5309-ura-ilman-suunnitelmaa> [Luettu 18.12.2019]
- Dew, N. 2009. Serendipity in entrepreneurship. *Organization Studies* 30 (7), 735–753.
- Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. (Toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 185–206.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Global Entrepreneurship Research Association. 2017. *Global Entrepreneurship Monitor: Global Report 2016/17*. London: London Business School.
- Hatch, J. & Wisniewski, R. 1995. Life history and narrative: Questions, issues, and exemplary works. Teoksessa J. Hatch & R. Wisniewski (eds) *Life History and Narrative*. London: Routledge Falmer, 113–135.
- Heikkinen, H. 2010. Narratiivinen tutkimus. Todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-kustannus, 143–159.
- Heinonen, J., Kovalainen, A., Paasio, K., Pukkinen, T. & Österberg, J. 2006. Palkkatyöstä yrittäjäksi. Tutkimus yrittäjäksi ryhtymisen reiteistä sosiaali- ja terveystalalla sekä kaupallisella ja teknisellä alalla. Työpoliittinen tutkimus 297. Helsinki: Työministeriö.
- Heinonen, J., Kovalainen, A., Pukkinen, T., Stenholm, P. & Suomalainen, S. 2016. *Global Entrepreneurship Monitor: Finnish 2015 Report*. Turku: University of Turku.
- Helttuala, J. 2015. Sattuma yhteiskuntaa muokkaavana voimana. Tutkimus sattumien synnystä, olemuksesta ja vaikutuksesta. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hetemäki, I., Raento, P., Sariola, H. & Seppä, T. 2015. Ketä sattuma suosii. Teoksessa I. Hetemäki, P. Raento, H. Sariola & T. Seppä (toim.) *Kaikkea Sattuu*. Tallinna: Gaudeamus, 5–8.
- Hirschi, A. 2010. The role of chance events in the school-to-work transition: The influence of demographic, personality and career development variables. *Journal of Vocational Behavior* 77 (1), 39–49.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. *Tutkimushaastattelu*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Huhta, J. & Pasila, A. 2013. Naisten ja miesten yrittäjyys. Teoksessa M. Pietiläinen (toim.) *Työ, talous ja tasa-arvo*. Helsinki: Tilastokeskus, 111–128.
- Huuskonen, V. 1992. Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. Turku: Turun yliopisto.

- Hyvärinen, M. Nikander, P. & Ruusuvuori, J. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–38.
- Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Hänninen, V. 2008. Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa A. Pietilä & H. Länsimies-Antikainen (toim.) Etiikkaa monitieteisesti: pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopio: Kuopion yliopisto, 121–137.
- Hänninen, V. 2010. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus, 160–178.
- Ikonen, R. 2006. Yrittäjyyskasvatus: Kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Julkunen, R. 2008. Uuden työn paradoksit: Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista. Tampere: Vastapaino.
- Järvensivu, A., & Pulkki, J. 2019. Työura: yksilön valintoja vai monimutkaista kehkeytymistä? Janus sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 27(1), 38–54.
- Korhonen, M. 2012. Yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä kaikille? Uusliberalistinen hallinta, koulutettavuus ja sosiaaliset erot peruskoulun yrittäjyyskasvatuksessa. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Krumboltz, J. 1998. Counsellor actions needed for the new career perspective. *British Journal of Guidance and Counselling* 26 (4), 559–564.
- Krumboltz, J., Levin, A. & Mitchell, K. 1999. Planned happenstance: Constructing unexpected career opportunities. *Journal of Counseling & Development* 77 (2), 115–124.
- Krumboltz, J. 2009. The happenstance learning theory. *Journal of Career Assessment* 17 (2), 135–154.
- Laine, T. 2010. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.
- Maksimainen, H. 2019. Unelmoinnin puolestapuhuja. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/elama/art-2000006275127.html> [luettu 24.3.2020]
- Manai, A. 2019. Suomen yrittäjät. Henkilökohtainen tiedoksianto.
- McLeod, J. 2011. *Qualitative Research in Counselling and Psychotherapy*. London: SAGE Publications.
- Neault, R. 2000. *Planning for Serendipity? Career Management for Changing Times*. Canada: Simon Fraser University.
- Nuorisolaki 1285/2016. Suomen säädöskokoelma.

- Nätti, J. & Pyöriä, P. 2017. Epätyypilliset työsuhteet, epävarmuus ja liikkuvuus. Teoksessa, P. Pyöriä (toim.) Työelämän myytit ja todellisuus. Helsinki: Helsinki University Press, 26–41.
- Ojala, S. & Pyöriä, P. 2017. Työn prekarisaatio. Teoksessa P. Pyöriä (toim.) Työelämän myytit ja todellisuus. Helsinki: Helsinki University Press, 42–62.
- Parker, S. 2004. *The Economics of Self-Employment and Entrepreneurship*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Polkinghorne, D. 1995. Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J. Hatch & R. Wisniewski (eds) *Life History and Narrative*. London: Falmer, 5–23.
- Pärnänen, A. & Sutela, A. 2018. *Yrittäjät Suomessa 2017*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Rice, A. 2014. Incorporating of chance into career development theory and research. *Journal of Career Development* 41 (5), 445–463.
- Rojewski, J. 1999. The role of chance in the career development of individuals with learning disabilities. *Learning Disability Quarterly* 22 (4), 267–279.
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa J. Ruusuvuori & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 424–431.
- Salmi, H. 2011. Serendipisyys – tieteen onnenkantamoiset. Teoksessa L. Andersson, I. hetemäki, R. Mustonen & A. Sihvola (Toim.) *Kaikki irti arjesta*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Schwarz, N. 2010. Emotion, cognition, and decision making. *Cognition & Emotion* 14 (4), 433–440.
- Sennett, R. 2002. Työn uusi järjestys: Miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta. (suomentanut E. Kivinen & D. Kivinen). Tampere: Vastapaino.
- Sintonen, K. 2015. Sattumia mahtuu tiedeuralle. *Acatiimi* 15 (1), 24.
- Spence, D.P. 1986. Narrative smoothing and clinical wisdom. Teoksessa T. Sarbin (ed.) *Narrative Psychology: The Storied Nature of Human Conduct*. New York: Praeger, 211–232.
- Stone, W. 2007. Organizing serendipity: Four tasks for mastering chaos. *Career Planning and Adult Development Journal* 23 (2), 73–81.
- Turun Sanomat. 2019. Turku ja monet muut kaupungit ostavat lastensuojelun palvelut yksityisiltä yrityksiltä: THL:n mukaan voi vaikeuttaa kommunikointia. <https://www.ts.fi/uutiset/paikalaiset/4661385/Turku+ja+monet+muut+kaupungit+ostavat+useat+lastensuojelun+palvelut+yksityisilta+yriyksiiltaTHLn+mukaan+voi+vaikeuttaa+kommunikointia> [luettu 18.12.2019]
- Vilka, H. 2015. *Tutki ja kehitä*. Jyväskylä: PS-kustannus
- Vähämäki, J. 2009. *Itsen altistus: Työ, tuotanto ja valta tietokapitalismissa*. Helsinki: Like

- Watts, A. 2005 Socio-political ideologies in guidance. Teoksessa A. Watts, B. Law, J. Killeen, J. Kidd & R. Hawthorn (eds) Rethinking careers education and guidance. Theory, policy and practice. London: Routledge, 225 –233.
- Wengraf, T. 2001. Qualitative Research Interviewing: Biographic Narrative and Semi-Structured Methods. Lontoo: SAGE Publications.
- Ylikoski, P. 2015. Mitä sattuma on. Teoksessa I. Hetemäki, P. Raento, H. Sariola & T. Seppä (toim.) Kaikkea Sattuu. Tallinna: Gaudeamus, 13–27.
- Yrittäjän eläkelaki 1272/2006. Suomen säädöskokoelma.

LIITTEET

LIITE 1: Haastattelukutsu

KUTSU TUTKIMUKSEEN

Pyydän sinua haastattelututkimukseen, jossa tarkoituksena on selvittää nuorten yrittäjien urapolkuun vaikuttavia tekijöitä. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista, mutta tärkeää. Tutkimuksen avulla on mahdollista selvittää, miten nuoria voidaan tukea ja valmistaa entistä paremmin yrittäjyyteen ja yrittäjähenkisyyteen nykyisessä työelämässä.

Pro Gradu -tutkielmaa varten tuleva tutkimusaineisto kerätään haastattelemalla nuoria yrittäjiä kesän 2019 aikana. Haastattelusi järjestetään sinulle sopivana ajankohtana sinulle parhaiten sopivassa paikassa (koti, kahvila, työpaikka tms.) kesän 2019 aikana. Haastatteluun on hyvä varata aikaa noin kaksi tuntia. Haastattelun on tarkoitus olla urapolkuasi käsittelevä vapaamuotoinen keskustelu, joka pohjautuu omaan kerrontaasi urapolustasi. Haastatteluun sinun ei tarvitse valmistautua mitenkään etukäteen. Kerätty haastatteluaineisto käsitellään nimettömänä ja luottamuksellisesti. Kaikki henkilö- ja tunnistetiedot poistetaan siten, ettei niistä voida tunnistaa yksittäisiä henkilöitä.

Toivoisin, että osallistut tutkimukseen, sillä jokainen haastattelu on tutkimukselleni ensiarvoisen tärkeä. Haastattelutilanteen on tarkoitus olla sinulle haastateltavanakin antoisa ja kannustaa itsetutkiskeluun ja omaa urapolkua koskeviin oivalluksiin. Haastattelut ovat osa Pro Gradu -tutkielmaani, jonka teen Itä-Suomen yliopiston ohjauksen (opinto-ohjaaja) koulutusohjelmaan. Tutkielma valmistuu keväällä 2020 ja sen ohjaajana toimii Toni Kosonen (toni.kosonen@uef.fi)

Otathan minuun yhteyttä, niin voimme sopia haastatteluajan. Jos sinulla herää mitä tahansa kysymyksiä tutkimukseen tai siihen osallistumiseen liittyen, älä epäröi ottaa yhteyttä. Voit ottaa minuun yhteyttä sähköpostitse tai puhelimitse soittamalla, viestillä tai WhatsAppilla. Yhteydenotto ei vielä velvoita osallistumaan tutkimukseen.

Ystävällisesti, Seikku Högel
senho@uef.fi +358 504663735

LIITE 2: Haastattelurunko

Kerronnallinen osuus omasta urapolusta:

- **Piirtäminen:** Tässä on sinulle paperi ja kynä. Saat hetken rauhassa itseksesi aikaa piirtää siihen aikajanan otsikolla ”Urapolkuni kohti yrittäjyyttä”. Piirrä jana, joka lähtee syntymästäsi ja päättyy nykypäivään. Merkitse sen varrelle asioita, joita koet merkittäväksi urapolullasi.
- **Kerronta:** *Voisitko nyt kertoa vapaamuotoisesti urapolustasi kohti yrittäjyyttä. Kerro juuri niin tarkasti ja yksityiskohtaisesti, kun haluat kuvaillen omaa urapolkusi ja yrittäjyyden muotoutumista niin kuin itse ne koet.*
  - Mahdollisia lisäkysymyksiä, tarkentavia kysymyksiä ja kerrontaan kannustamista

Sattumat:

- *Tunnistatko urapolussasi odottamattomia tapahtumia, jotka ovat vaikuttaneet urapolkusi muotoutumiseen? Kertoisitko niistä lisää?*
  - **Odottamattomalla tapahtumalla tarkoitan** jotain sellaista tilannetta, tapahtumaa tai mahdollisuutta, joka tapahtui tai tuli eteesi ilman, että suunnitelti sitä etukäteen. Ne voivat olla sekä positiivisia, että negatiivisia asioita.
  - Mahdollisia kerronnasta herääviä lisäkysymyksiä, tarkentavia kysymyksiä ja kerrontaan kannustamista

Yksilön ominaisuudet:

- *Tunnistatko itsessäsi joitakin ominaisuuksia, piirteitä, taitoja tai asenteita, joista olet hyötynyt urapolullasi matkalla kohti yrittäjyyttä?*
  - Miten ja millaisissa hetkissä nuo ominaisuudet ovat näyttäytyneet urapolullasi?
  - Mahdollisia kerronnasta herääviä lisäkysymyksiä, tarkentavia kysymyksiä ja kerrontaan kannustamista

Ympäristön tuki:

- *Kertoisitko kokemuksiasi ja ajatuksiasi ympäristön tuesta yrittäjyytesi rakentumiselle?*
  - Mahdollisia kerronnasta herääviä lisäkysymyksiä ja kerrontaan kannustamista